

ÜRÜN GÜVENLİĞİ VE TEKNİK DÜZENLEMELER KANUNU'NDA YER ALAN ÜRÜN SORUMLULUĞU KURALLARI İLE ÜRÜN GÜVENLİĞİ KURALLARININ İLİŞKİSİ

*The Relationship Between Product Liability Rules and Product
Safety Rules Provided for in the Product Safety and
Technical Regulations Act*

Yasin Alperen KARAŞAHİN*

ÖZ

Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu, imalatçıları ve başka bazı iktisadî işletmecileri piyasada bulundurdıkları tehlikeli ürünlerin kişiye ve eşyaya verdikleri zarardan kusur aramaksızın sorumlu tutmaktadır. Söz konusu kanun, ürün güvenliğine dair hükümler ile ürün sorumluluğuna dair hükümleri ortak kavramlara dayalı olarak ve iç içe geçmiş bir şekilde düzenlemiştir. Bu nedenle, ürün sorumluluğuna dair hükümler yorumlanırken ürün güvenliğine dair düzenlemelerin de dikkate alınması ve her iki hukuk alanına uygun olacak şekilde kanun hükümlerinin yorumlanması gereklidir. Ürün kavramının tanımında kullanılan “eşya” kelimesi “emtia” olarak anlaşılmalıdır. Ürün sorumluluğunun doğması için ürünün uygunsuz olması yerine tehlikeli olması (güvenli olmaması) şartı kabul edilmelidir. Ürün hem normal kullanımı hem de makul olarak öngörülebilir normal dışı kullanımı sırasında güvenli olmalıdır. Teknik düzenlemelere uygunluk sorumluluktan kurtuluş sebebi teşkil etmemektedir. Zarar gören, ürünün olağan veya makul olarak öngörülebilir olağandışı kullanımı sırasında zarara sebebiyet verdiğini ispat ederse, ürünün tehlikeli olduğu ve tehlike ile zarar arasında nedensellik bağı bulunduğu yönünde bir fiilî karine kabul edilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Ürün güvenliği, ürün sorumluluğu, tehlikeli ürün, güvenli olmayan ürün, ispat yükü.

Makalenin Geliş Tarihi: 17.07.2023, **Makalenin Kabul Tarihi:** 11.10.2023.

* Dr. Öğr. Üyesi, Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Hukuk Anabilim Dalı, E-posta: yakarasahin@ku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3611-3627.

ABSTRACT

Product Safety and Technical Regulations Act holds manufacturers and certain other economic operators strictly liable for damage to a person or an item of property caused by dangerous products. In this act, product safety rules and product liability rules are based on the same concepts and intertwined with each other. Therefore, product safety rules must be considered when product liability rules are interpreted and a solution that is appropriate for both areas of law must be found when the provisions of the act are interpreted. In the legal definition of the concept “product”, the word “things” should be read as “goods”. In order to establish product liability, it should be required that the product should be dangerous (unsafe) instead of non-compliant. The product should be safe in the course of its ordinary as well as reasonably foreseeable conditions of use. Compliance with technical regulations is not a ground for exemption from liability. If the injured person proves that the product caused damage in the course of its ordinary or reasonably foreseeable use, there should be a factual presumption that the product is dangerous and that there is causal relationship between dangerousness of the product and damage.

Keywords: Product safety, product liability, dangerous product, unsafe product, burden of proof.

GİRİŞ

Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu¹ (ÜGTDK veya Kanun), imalatçıları ve başka bazı iktisadî işletmecileri² piyasada bulundukları tehlikeli ürünlerin kişiye ve eşyaya verdikleri zarardan kusur aramaksızın sorumlu tutmaktadır. Ürün sorumluluğu olarak adlandırılan bu

¹ Kanun No: 7223, Kabul Tarihi: 05.03.2020 (RG, 12.03.2020, S. 31066).

² “İktisadî işletmeci: İmalatçı, yetkili temsilci, ithalatçı, dağıtıcı veya ilgili teknik düzenleme kapsamında ürünlerin imalatına, piyasada bulundurulmasına veya hizmete sunulmasına ilişkin sorumluluğu olan diğer gerçek veya tüzel kişileri [...] ifade eder” (ÜGTDK 3[f]). Kanun imalatçıların, ithalatçıların ve dağıtıcıların sorumluluğunu açıkça düzenlemiştir (ÜGTDK 6[1] ve 11[3]). Kanun’da açıkça öngörülme bile, imalatçının yetkili temsilcisi de sorumluluk altında kabul edilmelidir. Aksi takdirde, dağıtıcıların imalatçının yetkili temsilcisinin isim veya unvanı ile iletişim bilgilerini vererek sorumluluktan kurtulabilmesi (ÜGTDK 11[3]), zarar görenin tazminat talebini yöneltebileceği bir kişinin bulunamaması sonucunu doğuracaktır. Bu yönde M. Murat İnceoğlu, “Ürün Sorumluluğunda Sorumlular,” içinde *Ürün Sorumluluğu*, ed. Yeşim M. Atamer ve Başak Baysal (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022), 90-91.

kusursuz sorumluluk sebebi birçok incelemenin konusu olmuştur.³ Bu makalenin amacı, bu zamana kadar yapılan tespitleri ve eleştirileri tekrar etmek değildir. Kanunun ürün sorumluluğuna ve ürün güvenliğine dair hükümlerinin hem kendi içinde tutarlı hem de mümkün olan ölçüde bu alanların özelliklerine uygun olarak yorumlanması için bazı görüşler açıklanacak ve öneriler yapılacaktır.

I. ÜRÜN GÜVENLİĞİ VE ÜRÜN SORUMLULUĞU HAKKINDA GENEL AÇIKLAMALAR

A. Ürün Güvenliği

1. Ürün Güvenliğinin Temel Yapısı

Ürün güvenliği (*product safety*), tehlikeli ürünlerin piyasada bulundurulmasına engel olmayı amaçlayan kamu hukuku⁴ dalıdır. Bu amaçla ürünlerin piyasaya arz edilmesinden önce devreye giren (ve ürünlerin piyasada bulunması süresince devrede kalan) bir denetim mekanizması oluşturulması gereklidir. Ancak, idarî makamların bütün ürünler hakkında ayrıntılı denetim ölçütleri belirlemesi ve piyasaya arz öncesinde bütün

³ Dursun Al, “7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Kapsamında Ürün Kavramı ve Üreticinin Sorumluluğu,” *Terazi Hukuk Dergisi* 11, no. 169 (Eylül 2020): 1802-1814; Yeşim M. Atamer ve Başak Baysal, ed., *Ürün Sorumluluğu* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022); Yeşim M. Atamer ve Gökçe Kurtulan Güner, “Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu ile İmalatçının Sorumluluğu Konusu Türk Hukuku Açısından Çözülmüş Müdür?” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 70, no. 2 (2021): 543-588; Seda Baş, “7223 Sayılı Kanun Kapsamında Ürün Sorumluluğu Kavramına Genel Bir Bakış,” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 13, no. 52 (Ekim 2022): 349-382; Damla Özden Çelt, “Ürün Sorumluluğunda Yaşanan Güncel Gelişme: 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu,” *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7, no. 1 (Ocak 2021): 73-114; Erhan Kanışlı, “Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu (ÜGTDK) Uyarınca Üreticinin Sorumluluğu,” *İstanbul Hukuk Mecmuası* 78, no. 3 (2020): 1413-1468; İlhan Kara, *İmalatçının Ürün Sorumluluğu* (Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2021); Yıldırım Keser, *Ürün Sorumluluğu* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021); Pelin Oğuzer, *Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Üreticinin Sorumluluktan Kurtuluş Sebepleri* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020); Cemre Polat, “Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Ürün Sorumluluğu,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 70, no. 4 (2021): 973-1041. Kanunun önceki tasarisına dair değerlendirmeler için bkz. Akın Ünal ve Arif Kalkan, “Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğu Üzerine Olan ve Olması Gereken Hukuka Dair Genel Düşünceler,” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 11, no. 39 (Temmuz 2019): 45-82.

⁴ Kanışlı, “Ürün Güvenliği,” 1419; Keser, *Ürün Sorumluluğu*, 56; Ünal ve Kalkan, “Türk Hukukunda,” 56.

ürünleri bu ölçütlere uygunluk açısından denetlemesi mümkün gözükmemektedir. Bu sebeplerle, ürün güvenliği alanında basitleştirilmiş bir denetim usulü öngörülmüştür.

İdare, teknik düzenleme adı verilen düzenleyici işlemler ile ürünlerin uyması gereken temel gereklilikleri (*essential requirements*) belirlemektedir.⁵ İdare, bütün ürünleri bu temel gerekliliklere uygunluk açısından baştan değerlendirmemektedir. Ürünlerin tasarımının ve üretiminin ürün güvenliği kurallarına uygun olup olmadıkları özel kişiler tarafından kontrol ve teyit edilmektedir. Her ürün türüne mahsus teknik düzenlemede belirlenen denetim modülüne⁶ göre, ürünler imalatçının işletmesine dahil olan işletme içi akredite birim⁷ (*accredited in-house body*) veya imalatçı tarafından seçilen ve özel hukuk kişisi olan onaylanmış kuruluş⁸ (*notified body*) tarafından denetlenir. Denetim sonrasında üretimi ürün güvenliği kurallarına uygun bulunan ürünler için imalatçı AB uygunluk beyanı (*EU declaration of conformity*) düzenler ve ürünlerin üzerine CE işaretini koyar. CE işaretini taşıyan ürünler Avrupa piyasasına arz edilebilecektir. Ancak bu beyan ve işaret ürünün piyasaya arzının ön şartı olup ürünlerin idare tarafından denetlenmesine engel değildir (ÜGTDK 15 VI). İdare, Kanun'da belirlenen şekilde ürünleri denetleyebilir (ÜGTDK 16 I-II) ve teknik düzenlemede yer alan temel gerekliliklere uygun olmayan veya tehlikeli olan ürünler hakkında idarî tedbirler ve yaptırımlar uygulayabilir.

Teknik düzenlemede öngörülen temel gerekliliklere uygunluk, özel standardizasyon kuruluşları tarafından çıkarılan teknik standartlara uyma yoluyla sağlanabilir. Nitekim teknik standartlara uygunluk, ürün güvenliği kurallarına uygunluk karinesi doğurmaktadır.⁹ Dikkat edilmelidir ki, bu tür

⁵ Teknik düzenlemelere bir örnek için bkz. Tıbbi Cihaz Yönetmeliği (RG, 02.06.2021, S. 31499 [Mükerrer]).

⁶ Denetim modülleri için bkz. Uygunluk Değerlendirme Yöntemleri Yönetmeliği (RG, 27.05.2021, S. 31493).

⁷ İşletme içi akredite birim hakkında düzenlemeler için bkz. Uygunluk Değerlendirme Kuruluşları ve Onaylanmış Kuruluşlar Yönetmeliği (RG, 27.05.2021, Sayı: 31493), m. 16.

⁸ Onaylanmış kuruluşlar, belli şartları yerine getiren ve idari bir kurum olan yetkili kuruluş (authorized body) tarafından AB Komisyonuna bildirilen uygunluk denetimi kuruluşlarıdır (conformity assessment body). Uygunluk değerlendirme kuruluşları ve onaylanmış kuruluşlar hakkında bilgi için bkz. Uygunluk Değerlendirme Kuruluşları ve Onaylanmış Kuruluşlar Yönetmeliği (RG, 27.05.2021, Sayı: 31493), m. 5 vd.

⁹ *The 'Blue Guide' on the implementation of EU products rules 2016* (Official Journal of the European Union [OJ], 26.07.2016, C272/1): 47. Türk mevzuatından örnek olarak bkz. Tıbbi Cihaz Yönetmeliği 8(1) 1. cümle.

standartlara uyup uymama imalatçının tercihine kalmıştır. Ancak teknik standartlara uygun olmayan bir mamulün ürün güvenliği kurallarına uygun olduğunu ispat yükü imalatçıya aittir.¹⁰

2. AB Hukukunda Ürün Güvenliği Mevzuatı

Avrupa Birliği'nde ürün güvenliğine dair düzenlemelerin önemli bir kısmı sektöre özeldir. Bu tür düzenlemeler arasında kavram ve kural birliğini oluşturabilmek için, Yeni Yasama Çerçevesi (*New Legislative Framework*) adı verilen düzenlemeler¹¹ kabul edilmiştir.

Hakkında özel düzenleme olmayan ürünler ise, genel ürün güvenliği kurallarına tâbidir. Hâlihazırda 3 Aralık 2001 tarihli ve 2001/95/EC sayılı Genel Ürün Güvenliği Yönergesi yürürlüktedir. Ancak Avrupa Komisyonu 2021 yılında bir Taslak Genel Ürün Güvenliği Tüzüğü yayınlamıştır.¹² Bu taslak kabul edilirse, 2001/95/EC sayılı Genel Ürün Güvenliği Yönergesi ilga edilecektir.

B. Ürün Sorumluluğu

1. Ürün Sorumluluğunun Amacı

Ürün güvenliği kuralları, tehlikeli ürünlerin piyasada bulunmasına kesin olarak engel olmaya elverişli değildir. Dolayısıyla tehlikeli bir ürünün piyasada bulunması ve kişilere zarar vermesi ile karşılaşılabilir.¹³ Bu durumda ürün sorumluluğu (*product liability*) devreye girmektedir. Ürün sorumluluğunun birincil işlevi, ortaya çıkan zararın telâfisidir. Bütün sorumluluk kuralları gibi, ürün sorumluluğuna dair kurallar da ikincil olarak

¹⁰ *The 'Blue Guide,'* 51.

¹¹ Yeni Yasama Çerçevesi üç düzenlemeden oluşmaktadır: Regulation (EC) No 765/2008 of 9 July 2008 setting out the requirements for accreditation and market surveillance relating to the marketing of products (OJ, 13.08.2008, L218/30); Decision No 768/2008/EC of 9 July 2008 on a common framework for the marketing of products (OJ, 13.08.2008, L218/82); Regulation (EU) 2019/1020 of 20 June 2019 on market surveillance and compliance of products (OJ, 25.06.2019, L 169/1).

¹² Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on general product safety, 30.06.2021, COM (2021) 346 final.

¹³ Atamer ve Kurtulan Güner, "Ürün Güvenliği," 560; Pelin Oğuzer ve Başak Baysal, "Ürün Güvenliği ve Ürün Sorumluluğu Ekseninde Sorumluluktan Kurtuluş Sebepleri," içinde *Ürün Sorumluluğu*, ed. Yeşim M. Atamer ve Başak Baysal (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022), 127.

önleme işlevine¹⁴ sahiptir.¹⁵ Nitekim imalatçılar, ürünlerinden kaynaklanan tehlikeleri belirleyebilme ve engelleyebilme açısından idarî makamlara ve onaylanmış kuruluşlara nazaran daha iyi konumdadır. Üreticilerin ürünlerinin beklenen güvenlik düzeyine uygun olmaması nedeniyle zarar vermesi durumunda sorumlu olacaklarını bilmeleri, beklenen güvenlik düzeyine uygun ürün imal etmeleri için onları teşvik edici niteliktedir.

Avrupa Komisyonu'na göre ürün sorumluluğu bir "emniyet ağı" (*safety net*) teşkil etmektedir.¹⁶ Bu emniyet ağı sayesinde ürün güvenliği kurallarında basitleştirilmiş bir denetim mekanizması öngörülebilmektedir.¹⁷ Ürün sorumluluğunun bu işlevi, ürün sorumluluğu kurallarında ürün güvenliği kurallarına nazaran daha yüksek standartların kabulünü gerekli kılmaktadır.

2. AB Hukukunda Ürün Sorumluluğu Mevzuatı

AB hukukunda ürün sorumluluğu halihazırda 25 Temmuz 1985 tarihli ve 85/374/EEC (AET) sayılı Ürün Sorumluluğu Yönergesi (ÜSY veya Yönerge) ile düzenlenmektedir. Ancak Avrupa Komisyonu, 28 Eylül 2022 tarihinde bir Taslak Ürün Sorumluluğu Yönergesi (Taslak Yönerge veya Taslak ÜSY) yayınlamıştır.¹⁸ Taslak Yönerge, Ürün Sorumluluğu Yönergesi'nin kabul yılı olan 1985'ten beri yaşanan gelişmeler nedeniyle ortaya çıkan yetersizlikleri giderme amacına hizmet etmektedir. Bu makale açısından önemli olan husus,

¹⁴ Sözleşme dışı sorumluluk hukukunun önleme işlevi hakkında genel açıklamalar için bkz. Heinz Rey ve Isabelle Wildhaber, *Ausservertragliches Haftpflichtrecht* (Zürich, Basel ve Cenevre: Schulthess Juristische Medien, 2018), no. 14. Önleme işlevi özellikle kusura dayanan sorumluluk kurallarında ön plandadır. Ancak kusursuz sorumluluk kurallarının da bir ölçüde önleme işlevine sahip oldukları kabul edilmektedir. Rey ve Wildhaber, *Ausservertragliches Haftpflichtrecht*, no. 15.

¹⁵ Norbert Reich, "Product Liability and Beyond: An Exercise in 'Gap-Filling'," *European Review of Private Law* 24, no. 3&4 (2016): 627; Gerhard Wagner, "Das neue Produktesicherheitsgesetz: Öffentlich-rechtliche Produktverantwortung und zivilrechtliche Folgen (Teil 1)," *Betriebsberater* 52, no. 49 (04.12.1997): 2492-2493.

¹⁶ Report from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee on the Application of the Council Directive on the approximation of the laws, regulations, and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products (85/374/EEC), COM (2018) 246 final, 1 ve 8.

¹⁷ *The 'Blue Guide,'* 8.

¹⁸ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on liability for defective products, 28.09.2022, COM (2022) 495 final.

Taslak Yönerge'nin ürün güvenliği mevzuatında kullanılan bazı kavramları ve tanımları¹⁹ ürün sorumluluğu alanına aktarmış olmasıdır.

II. ÜRÜN SORUMLULUĞU VE TEKNİK DÜZENLEMELER KANUNU HAKKINDA GENEL AÇIKLAMALAR

ÜGTDK, Avrupa Birliğinin ürün güvenliğine ve ürün sorumluluğuna dair düzenlemelerini Türk hukukuna aktaran bir çerçeve kanun olma iddiasındadır.²⁰ Bu kanunun hazırlanmasının temel amacı, Avrupa Birliğinin Yeni Yasama Çerçevesi düzenlemelerini hukukumuzda aktarmaktır.²¹ Kanunda genel ürün güvenliğine sadece bir madde ayrılmıştır (ÜGTDK 5) ve bu alan bir yönetmelik²² ile düzenlenmiştir. Ürün sorumluluğuna dair kurallar ise, ürün güvenliğine dair kuralların arasına serpiştirilmiştir. Dolayısıyla, ürün güvenliğine dair hükümler ile ürün sorumluluğuna dair hükümler iç içe geçmiştir.²³ Bu nedenle, Kanun'un ürün sorumluluğuna dair hükümleri yorumlanırken, ürün güvenliği düzenlemelerinin de dikkate alınması zorunlu olmaktadır.

ÜGTDK, ürün güvenliğini ve ürün sorumluluğunu aynı kavramlarla düzenlemiş ve bu kavramlar için ortak tanımlar öngörmüştür (ÜGTDK 3). Bu durum, Taslak Ürün Sorumluluğu Yönergesi²⁴ ile kısmen uyumludur. Ancak, Taslak Yönerge'den farklı olarak, Kanun'da ürün güvenliğine dair düzenlemelerde kullanılan "uygunsuzluk" (*non-compliance*) kavramının ürün sorumluluğu alanında da esas alınması isabetli olmamıştır. Ayrıca, "ürün"

¹⁹ Bu kavramlar şöyle sıralanabilir: piyasaya arz (placing on the market), piyasada bulundurma (making available on the market), imalatçı (manufacturer), yetkili temsilci (authorized representative), ithalatçı (importer), dağıtıcı (distributor), iktisadi işletmeci (economic operator).

²⁰ Kanun teklifinin ilk imzacısı olan milletvekili tarafından meclis komisyonuna yapılan açıklamaya göre, "[t]eklifin öncelikle bir çerçeve yasa olarak göz önünde bulundurulması gerek[ir], çünkü asıl uygulama [...] bu yasaya göre çıkarılacak olan tebliğ ve yönetmeliklerle belirlenece[ktir]". İstanbul Milletvekili Hulusi Şentürk ile 95 Milletvekilinin Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Teklifi (2/2537) ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu, Yasama Dönemi: 27, Yasama Yılı: 3, Sıra Sayısı: 173, 22.

²¹ Kanun teklifinin genel gerekçesine göre, "Avrupa Birliği 2010 ve 2019 yıllarında yürürlüğe koyduğu yeni yatay mevzuat ile [ürün güvenliği alanında] önemli değişiklikler ve yenilikler yapmıştır" (İstanbul Milletvekili Hulusi Şentürk, 7). Burada kastedilen düzenlemeler Yeni Yasama Çerçevesi düzenlemeleridir. Yeni Yasama Çerçevesi düzenlemeleri için bkz. yukarıda dn. 11.

²² Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği (RG, 11.03.2021, S. 31420).

²³ Kanişlı, "Ürün Güvenliği," 1421.

²⁴ Bkz. yukarıda dn.18.

kavramı için verilen tanım da (hem ürün güvenliği hem de ürün sorumluluğu açısından) sorunludur. Bu meseleler ileride özel olarak ele alınacaktır.

ÜGTDK uyarınca ürün sorumluluğunu ele alan yazarlar, Kanun'un ürün sorumluluğuna dair hükümlerini Ürün Sorumluluğu Yönergesi ile uyumlu olacak şekilde yorumlamaya gayret etmektedir. Bu yöntem, kanun teklifinin gerekçesi ile kısmen desteklenebilir. Gerekçeye göre, ÜGTDK 6 hükmü "25 Temmuz 1985 tarihli ve 85/374/AET sayılı Konsey Direktifi doğrultusunda hazırlanmaktadır".²⁵ Her ne kadar Kanun'un hükümleri gerekçede yer alan bu açıklamaya uygun olmasa da kanun koyucunun Ürün Sorumluluğu Yönergesi ile (de) uyum sağlama amacına sahip olduğu görülmektedir. Bu nedenle, Kanun'un ürün sorumluluğuna dair hükümlerinin Ürün Sorumluluğu Yönergesi ile uyumlu olacak şekilde yorumlanması, kanunun amacına – bir ölçüde – uygun düşmektedir. Ancak dikkat edilmelidir ki, Kanun AB hukukunun ürün güvenliği mevzuatı ile de uyum sağlama amacına sahiptir. Ürün güvenliği ile ürün sorumluluğunun ortak kavramlar ve kurallar ile düzenlenmesi nedeniyle, Kanun bu amaçların hepsine ulaşmaya elverişli değildir. Bir kuralın veya kavramın iki alanda da etkili olması durumunda, ürün güvenliği düzenlemelerine uygun şekilde yorum yapılması, Kanun'un genel yapısına ve temel amacına daha uygun olacaktır.

III. SORUMLULUĞUN ŞARTLARI

A. Genel Olarak

ÜGTDK 6 ve 23 II-III hükümlerine dayalı olarak ürün sorumluluğunun şartları şu şekilde belirlenebilmektedir:

- Bir ürün piyasaya arz edilmiş olmalıdır.
- Kanunun sözüne göre, ürün uygunsuz olmalıdır. Ancak bu şart öğretide ürünün hatalı olması olarak anlaşılmaktadır. Bu makalede savunulan görüşe göre ise, esas alınması gereken ölçüt ürünün tehlikeli olmasıdır.
- Kişiye veya tehlikeli ürün dışındaki bir eşyaya verilen zarar nedeniyle maddî veya manevî zarar doğmuş olmalıdır.²⁶
- Ürünün tehlikesi ile zarar arasında uygun nedensellik bağı bulunmalıdır.

²⁵ İstanbul Milletvekili Hulusi Şentürk, 10.

²⁶ Bu konuda açıklamalar için bkz. Erhan Kanışlı, "Ürün Sorumluluğunda Zarar," içinde *Ürün Sorumluluğu*, ed. Yeşim M. Atamer ve Başak Baysal (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022), 173 vd.

Açıklanan şartların ilk ikisi bu makalede daha ayrıntılı olarak incelenecektir.

B. Ürünün Piyasaya Arz Edilmesi

Bu makalede özel olarak ele alınacak ilk şart, bir ürünün piyasaya arz edilmiş olmasıdır.

1. Ürün Kavramı

a. Genel Açıklamalar

ÜGTDK 3 (s) hükmüne göre ürün, “[h]er türlü madde, müstahzar veya eşyayı” ifade eder. Bu tanım, muhtemelen 765/2008 sayılı AB Tüzüğü’nün mülga²⁷ 15. maddesinin 4. fıkrasında yer alan tanımın bir kısmının hatalı bir tercümesidir. Sözü edilen hüküm, 765/2008 sayılı AB Tüzüğü’nün mülga 16. ila 26. maddelerinin uygulanması açısından ürün kavramını, belli ürünleri hariç bırakarak “bir imalat süreci sonucunda üretilen madde, [substance] müstahzar [preparation] veya emtia [good]” olarak tanımlamaktadır.

Tanımda geçen madde (*substance*) ve müstahzar (*preparation*) kavramları, Kimyasalların Kaydı, Değerlendirilmesi, Ruhsatlandırılması ve Sınırlandırılması Hakkındaki 1907/2006 sayılı AB Tüzüğü’nde²⁸ tanımlanmıştır.²⁹ 1907/2006 sayılı AB Tüzüğü’nün 3. maddesinin ilk bendine göre, “madde” (*substance*) “doğal hali ile veya imalat süreci sonunda elde edilen kimyasal elementler ve onların bileşimleri” anlamına gelir.³⁰ Bu tanım

²⁷ Kanunu hazırlayanların ürün kavramı tanımlanırken neden mülga bir hükmü esas aldıkları sorusu akla gelebilir. Bunun sebebi, Yeni Yasama Çerçevesi düzenlemelerinin yürürlükteki hükümlerinde ürün kavramının tanımlanmamasıdır. 765/2008 sayılı AB Tüzüğü’nün 15. ve devamı maddelerinde yer alan hükümler, Topluluk piyasasının denetlenmesinin çerçevesini ve Topluluk piyasasına giren ürünlerin kontrolünü düzenliyordu. Bu konu daha sonra 2019/1020 sayılı AB Tüzüğü ile düzenlenmiştir. 2019/1020 sayılı AB Tüzüğü, ürün kavramı için bir tanım vererek uygulama alanını belirlemek yerine, Ek I’de sayılan düzenlemelere konu olan ürünlere uygulandığını öngörmüştür.

²⁸ Regulation (EC) No 1907/2006 of 18 December 2006 concerning the Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals (REACH) (OJ, 30.12.2016, L396/1).

²⁹ Thomas Klindt ve Carsten Schucht, “ProdSG § 2,” içinde *Produktesicherheitsgesetz*, ed. Thomas Klindt (Münih: Verlag Beck, 2021), no. 163.

³⁰ Tercüme, düzenlemenin İngilizce metni esas alınarak makalenin yazarı tarafından yapılmıştır.

dikkate alınarak “*substance*” kelimesinin “kimyasal madde” olarak tercümesi daha uygun olurdu. 1907/2006 sayılı AB Tüzüğü’nün 3. maddesinin 2. bendinin ilk hâline göre “müstahzar” (*preparation*) kavramı ise “*iki veya daha fazla kimyasal maddeden oluşan karışım veya çözelti*” anlamına gelmektedir.³¹ Dolayısıyla, “müstahzar” ile kastedilen kimyasal karışımlar ve çözeltilerdir. Bu nedenle, tercümenin “kimyasal müstahzar” şeklinde yapılması daha açıklayıcı olurdu.

İleride açıklanacağı üzere, doktrinde “madde” ve “müstahzar” kavramlarına farklı anlamlar yüklenebilmektedir. Ancak, kanun tasarısını hazırlayanlar muhtemelen doğrudan AB düzenlemelerini tercüme etmiştir. Gerçi kanun tasarısını hazırlayanların düşüncelerinin ne ölçüde kanun koyucunun iradesine yansıdığına ayrıca incelenmesi gerekir. Ayrıca, kanun koyucunun sübjektif iradesi – belirlenebilse bile – günümüzde kanunların yorumunda kullanılan tek araç değildir.³² Bu nedenle, kanun tasarısını hazırlayanların düşüncesinden ayrılan bir yorum yapılması elbette mümkündür. Ancak, ürün kavramının yorumunun sadece ürün sorumluluğu kurallarının değil, ürün güvenliği kurallarının da uygulama alanını etkilediğine dikkat edilmelidir. Ürün güvenliği kurallarının dikkate alınması, ürün kavramının mehzazına uygun olarak anlaşılması görüşünü desteklemektedir.

765/2008 sayılı AB Tüzüğü’nün mülga 15. maddesinin 4. fıkrasının İngilizce metninde kullanılan “*good*”, Almanca metninde kullanılan “*Ware*” ve Fransızca metninde kullanılan “*marchandise*” kelimeleri “*emtia*” anlamına gelmektedir.³³ ÜGTDK 3 (s) hükmünde ürün kavramı tanımlanırken “*emtia*” yerine “eşya” kelimesinin kullanılması ciddi bir hata teşkil etmektedir. Burada savunulan görüşe göre, Kanun yorumlanırken eşya kavramı yerine mehzazda kullanılan *emtia* kavramı esas alınmalıdır. Ürün kavramının ürün güvenliğine dair düzenlemelerde de kullanılması ve bu düzenlemelerin uygulama alanını da belirlemesi, bu şekilde yorum yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

³¹ Tercüme, düzenlemenin İngilizce metni esas alınarak makalenin yazarı tarafından yapılmıştır.

³² M. Kemal Oğuzman ve Nami Barlas, *Medenî Hukuk*, 25. Bası (İstanbul: Vedat Kitapçılık 2019), n. 238 ve 256.

³³ Türk Hukuk Kurumu tarafından yayınlanan *Türk Hukuk Lûgati*’nda “*emtia*” kelimesinin yabancı dillerdeki karşılıkları İngilizce “*goods, merchandise, ware, commodities*”, Almanca “*Ware*” ve Fransızca “*marchandise*” olarak verilmektedir. *Türk Hukuk Lûgati* (Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1991), 85.

ÜGTDK 3 (s) hükmünde yer alan “ürün” tanımının (muhtemelen) mehzazını teşkil eden 765/2008 sayılı AB Tüzüğü’nün mülga 15. maddesinin 4. fıkrası, emtianın (*good*), kimyasal maddenin (*substance*) veya kimyasal müstahzarın (*preparation*) bir imalat süreci sonucunda üretilmiş olmasını aramaktadır. ÜGTDK 3 (s) ise böyle bir şart öngörmemiştir. Ancak, Kanun’da üretici yerine imalatçı kavramının kullanılmış olması, sadece imalat süreci sonucunda üretilen ürünlerin Kanun kapsamında olduğunu düşündürmektedir. Kanun tasarısını hazırlayanlar “imalatçı” kavramını bu şekilde bilinçli olarak kullanmamış olabilirler. Ancak, ürün güvenliği kurallarının sadece imal edilen ürünlere uygulanması söz konusu olduğundan,³⁴ ürün güvenliği kuralları açısından da önem taşıyan “ürün” kavramı, sadece imalat süreci sonunda üretilen ürünleri kapsar şekilde yorumlanmalıdır.³⁵ Doktrinde hâkim olan görüş ise aksi yöndedir.³⁶

b. Ürün Teşkil Edip Etmemesi Açısından Bazı Varlıkların İncelenmesi

Ürün kavramı için verilen tanımın mehzazının ortaya kon(a)maması,³⁷ doktrinde bu kavramın yorumuna dair birçok hususun tartışmalı olmasına yol açmıştır.

i. Taşınırlar ve Taşınmazlar

Ürün kavramı hakkındaki açıklamaların ve tartışmaların merkezinde eşya tabiri yer almaktadır. Kanun hükmünün sözüne göre yorum yapan ve eşya teriminin teknik anlamını esas alan yazarlar, taşınırların yanında taşınmazların da ürün sayılması görüşündedir.³⁸ Ancak, “eşya” kelimesinin mehzazına uygun

³⁴ Klindt ve Schucht, “ProdSG § 2,” no. 159.

³⁵ Bu yönde Keser, *Ürün Sorumluluğu*, 78.

³⁶ Al, “7223 Sayılı,” 1809; Çelt, “Ürün Sorumluluğunda,” 90; Bilgehan Çetiner, Andreas Furrer ve Markus Müller-Chen, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), no. 1104; Kanışlı, “Ürün Güvenliği,” 1431 ve 1426 dn. 31.

³⁷ Kanun teklifinin 3. maddesinin gerekçesine göre “[t]anımlar [...] AB mevzuatı esas alınarak düzenlenmektedir” (İstanbul Milletvekili Hulusi Şentürk, 8). Ancak gerekçede hangi tanımın hangi AB mevzuatı esas alınarak yapıldığı açıklanmamaktadır.

³⁸ Keser, *Ürün Sorumluluğu*, 61; Kanışlı, “Ürün Güvenliği,” 1432 ve 1460; Esmâ Kıraç Adır, *Robotların Yol Açtığı Zararlardan Doğan Hukuki Sorumluluk* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2023), 110; Tuğçe Oral, “Kahramanmaraş Depremlerinin Yarattığı Zararların Gideriminde Alternatif Bir Öneri: Taşınmazların Verdiği Zararların Ürün Sorumluluğu Kapsamında Tazmini,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 72, no. 1 (2023): 128-129; Polat, “Türk ve Avrupa Birliği,” 984. Benzer yönde Sinan Okur, *Otonom Araçlarda Sözleşme Dışı Hukuki Sorumluluk* (Ankara: Adalet Yayınları,

şekilde “emtia” olarak anlaşılması, ürün kavramının sadece taşınırları kapsadığının kabulünü gerektirmektedir. Nitekim Türk Hukuk Lûgatı’na göre, emtia “[t]icarette kullanılan bir terim olup, ticaretin mevzuunu teşkil eden her türlü menkul malları ifade eder”.³⁹

Aynı sonuç, farklı gerekçelere dayalı olarak başka yazarlar tarafından da savunulmuştur.⁴⁰ Çelt, kanun koyucunun “eşya” kelimesini teknik anlamı yerine günlük dildeki anlamı ile kullanmış olabileceğini belirtmiştir.⁴¹ Nitekim Türk Dil Kurumu’nun Güncel Türkçe Sözlüğü’nde⁴² eşya kelimesinin anlamı “[t]ürlü amaçlarla kullanılan, insan yapısı, taşınabilir cansız nesnelere” olarak verilmektedir. Al’a göre, Kanun’un hükümlerinde “ithalat” gibi kavramların kullanılması, kanun koyucunun ürün kavramını sadece taşınırları kapsayan bir anlamda kullandığını göstermektedir.⁴³

ii. Müstahzar (Kimyasal Karışım)

ÜGTDK 3 (s) bendinde geçen “müstahzar” kavramı, hükmün mehzazında “kimyasal karışım” anlamında kullanılmıştır. Mehzazın ortaya kon(a)maması nedeniyle, öğretilerde müstahzar kavramının anlamı mevzuatta ve sözlüklerde aranmıştır. İspençiyari ve Tıbbi Müstahzarlar Kanunu’nun 1. maddesine göre “[k]odekste muharrer şekil ve formül haricinde ve fenni kaidelere muvafık muayyen ve sabit bir şekilde yapılacak amilin ismiyle veya hususi bir nam altında ticarete çıkarılan tababette müstamel her nevi basit ve mürekkep devai tertiplere ispençiyari ve tıbbi müstahzarlar ismi verilir”. Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanan Güncel Türkçe Sözlük⁴⁴ uyarınca ise, müstahzar kelimesinin anlamlarından biri “[ö]nceden hazırlanarak eczanede bulundurulmuş ticari ilaç”tır. Doktrinde müstahzar kavramı genellikle ilaç olarak anlamlandırılmıştır.⁴⁵

2021), 289. Yazar, ÜGTDK 3(s) hükmünde kullanılan eşya kavramına, eşya hukukunda verilen teknik anlamından daha da geniş bir anlam vermektedir. Yazara göre, ÜGTDK anlamında eşya, taşınır ve taşınmaz gibi maddî varlıkların yanında maddî olmayan varlıkları da kapsayan geniş bir anlama sahiptir. Okur, *Otonom Araçlarda*, 288-89.

³⁹ *Türk Hukuk Lûgatı*, 85.

⁴⁰ Bu yönde Atamer ve Kurtulan Güner, “Ürün Güvenliği,” 554.

⁴¹ Çelt, “Ürün Sorumluluğunda,” 89.

⁴² İnternet adresi: <sozluk.tdk.gov.tr>.

⁴³ Al, “7223 Sayılı,” 1808. Aynı yönde Çelt, “Ürün Sorumluluğunda,” 90.

⁴⁴ İnternet adresi: <https://sozluk.tdk.gov.tr/>.

⁴⁵ Çelt, “Ürün Sorumluluğunda,” 90; Keser, *Ürün Sorumluluğu*, 62 ve 85; Okur, *Otonom Araçlarda*, 291. Farklı bir görüş için bkz. Kanışlı, “Ürün Güvenliği,” 1432.

Bu makalede savunulan görüşe göre, müstahzar kavramına 1907/2006 sayılı AB Tüzüğü'nde tanımlanan şekilde "kimyasal karışım" (hükmün yürürlükteki haline göre "mixture", hükmün ilk haline göre "preparation") anlamı verilmelidir. Bu durumda müstahzar kavramı, emtia kavramına dahil olmaktadır. Bu nedenle, müstahzar kavramına emtia kavramının yanında neden yer verildiğinin sorulması söz konusu olabilir. 765/2008 sayılı Tüzük'ün ilk halinin 16. maddesinin 4. fıkrasında emtianın yanında müstahzar kavramına yer verilmesinin sebebi, AB hukukunda özel bir tüzük⁴⁶ ile düzenlenen kimyasal madde ve müstahzarlara (karışımlara) 765/2008 sayılı Tüzük'ün de uygulandığının açıklığa kavuşturulması olabilir.

iii. (Kimyasal) Madde

Doktrinde eşya kavramına teknik anlamını verenler, bu kavramın yanında ayrıca madde kavramına yer verilmesine anlam vermede zorluk yaşamıştır. Madde kavramına da sadece sözlük anlamı verilebilmiştir. Türk Dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlüğü'ne göre, madde "[d]uyularla algılanabilen nesne" anlamına gelmektedir. Bu konuda ileri sürülen bir görüş, hukuken eşya teşkil etmeyen nesnelere de madde olmaları nedeniyle ürün kavramına dahil edildikleri yönündedir.⁴⁷ Bu bağlamda sadece bütünleyici parçalar akla gelmiştir.⁴⁸ Nitekim, bütünleyici parçalar, hukuken ayrı birer eşya teşkil etmemelerine rağmen madde kelimesinin sözlük anlamına uymaktadır.

Önceki kısımlarda açıklanan gerekçelerle, bu makalede madde tabirine kimyasal madde anlamı verilmektedir. Bir taşınmazın veya başka bir taşınırın bütünleyici parçası hâline gelen ve bağımsızlıklarını yitiren taşınırın ürün sayılmaya devam etmesi ise, başka gerekçelere dayandırılmaktadır.⁴⁹

iv. Hammadde ve İşlenmemiş Tarım Ürünleri

Kanun'da verilen ürün tanımı, hammaddeyi ve işlenmemiş tarım ürünlerini de kapsayacak bir söze sahiptir. Ancak, ÜGTDK 6 I hükmünde sorumlu kişiler olarak imalatçının öngörülmesi, sadece imalat sürecinden geçen ürünler için sorumluluk olduğunu düşündürmektedir. Mehzada ürün kavramı tanımlanırken bir imalat süreci sonunda üretimin şart koşulması⁵⁰ da

⁴⁶ Bkz. yukarıda dn. 28.

⁴⁷ Keser, *Ürün Sorumluluğu*, 62; Polat, "Türk ve Avrupa Birliği," 985-986.

⁴⁸ Polat, "Türk ve Avrupa Birliği," 985-986.

⁴⁹ Bkz. aşağıda III, B, 1, b, v.

⁵⁰ Bkz. yukarıda III, B, 1, a.

bu görüşü desteklemektedir. Bu sonucun kabulü halinde, ÜGTDK 6 ile getirilen sorumluluk Ürün Sorumluluğu Yönergesi ile kabul edilen sorumluluktan daha dar bir uygulama alanına sahip olmaktadır. Ancak Kanun'un ürün sorumluluğuna dair düzenlemelerinin yanında ürün güvenliğine dair hükümlerinde de "ürün" kavramının kullanılması, bu kavramın dar yorumlanmasını zorunlu kılmaktadır. Aksi takdirde, hammaddelerin ve işlenmemiş tarım ürünlerinin ürün güvenliği kurallarına tabi olduğunun kabulü gerekirdi. Halbuki ürün güvenliği kurallarının bu tür taşınırlara uygulanması, bu kuralların niteliğine uygun düşmemektedir.

v. Taşınmazın Bütünleyici Parçası Hâline Gelen Taşınırlar

ÜGTDK ile düzenlenen ürün sorumluluğu açısından belirleyici olan, ürünün piyasaya arz anında emtia teşkil etmesi ve taşınır olmasıdır. Emtia, piyasaya arzından sonra bir taşınmazın (veya başka bir taşınırın) bütünleyici parçası hâline getirilse, dolayısıyla eşya hukuku açısından artık (ayrı bir) taşınır teşkil etmese bile, sorumluluk hukuku açısından ürün teşkil etmeye devam edecektir.⁵¹ Bu durum şaşırtmamalıdır. Sorumluluk kuralları, aynı haklara dair kurallardan farklı ölçütler kullanabilmektedir. Mesela bir taşınmazın eklentisi olması nedeniyle taşınmazdan ayrı aynı hak konusu olan bir taşınır, TBK 69 hükmüne göre sorumluluk belirlenirken yapının bir parçası olarak kabul edilebilmekte ve eklentinin maliki olmayan taşınmaz malikinin sorumlu olmasına yol açabilmektedir.⁵²

vi. Yazılımlar

Kanun'un sözünde geçen eşya tabirine teknik anlamının verilmesi durumunda, herhangi bir nesnede tecessüm etmeyen yazılımları ürün olarak

⁵¹ Al, "7223 Sayılı," 1808; Kanışlı, "Ürün Güvenliği," 1431.

⁵² Roland Brehm, *Berner Kommentar, Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen, Die Entstehung durch unerlaubte Handlungen* (Bern: Stämpfli Verlag, 2021), Art. 58 no. 44a; Walter Fellmann ve Andrea Kottmann, *Schweizerisches Haftpflichtrecht, Cilt I: Allgemeiner Teil sowie Haftung aus Verschulden und Persönlichkeitsverletzung, gewöhnliche Kausalhaftungen des OR, ZGB und PrHG* (Bern: Stämpfli Verlag, 2012), no. 924; Martin A. Kessler, "Art. 58," içinde *Basler Kommentar, Obligationenrecht I*, ed. Heinrich Honsell, Nedim Peter Vogt ve Wolfgang Wiegand (Basel: Helbing Lichtenhanhn, 2015), no. 12; Karl Oftinger ve Emil W. Stark, *Schweizerisches Haftpflichtrecht, Cilt II/1: Besonderer Teil, Verschuldenshaftung, gewöhnliche Kausalhaftungen, Haftung aus Gewässerverschmutzung*, (Zürich: Schulthess, 1995), § 19 no. 42; Rey ve Wildhaber, *Ausservertragliches Haftpflichtrecht*, no. 1225.

kabul etmemek gerekir.⁵³ Ancak Türk doktrininde ağır basan görüş, farklı gerekçelere dayandırılmakla birlikte, yazılımları ürün olarak kabul etme yönündedir.⁵⁴

Bu makalede eşya tabiri mehaza uygun şekilde emtia olarak anlaşılmaktadır. Emtia sadece cismanî (maddî) varlıklar için kullanılan bir kavramdır.⁵⁵ Bu nedenle, herhangi bir nesnede mündemiç olmayan (saf) yazılımlar ürün sayılmazlar.⁵⁶ Buna mukabil, bir nesnede mündemiç olan ve o nesnenin işlevini yerine getirmeye hizmet eden yazılımlar, o nesne ile beraber ürün teşkil ederler.⁵⁷

Herhangi bir nesnede mündemiç olmayan yazılımların ürün sayılmaması, hükmün mehazının yanında, ürün güvenliği kurallarının niteliklerinin sadece cismanî (maddî) varlıklara uygun düşmesi⁵⁸ ile de desteklenebilir. Zira ürün güvenliği kuralları sadece cismanî (maddî) varlıklara uygulanmaya uygun niteliktedir. Ayrıca, burada savunulan görüş, Ürün Sorumluluğu Yönergesi'nin sorumluluk düzenine de uygundur. Her ne kadar doktrinde

⁵³ Bu yönde Polat, "Türk ve Avrupa Birliği," 987-988.

⁵⁴ Atamer ve Kurtulan Güner, "Ürün Güvenliği," 556; Kanışlı, "Ürün Güvenliği," 1434; Okur, *Otonom Araçlarda*, 288-289. Açık olmamakla beraber muhtemelen bu yönde Kiraç Adır, *Robotların*, 122.

⁵⁵ Almanca "Ware" kavramı açısından aynı yönde Klindt ve Schucht, "ProdSG § 2," no. 150; Alexander Falk, "§ 2 ProdSG," içinde *Nomos Kommentar, Produkthaftungs- und Produktsicherheitsrecht*, ed. Philipp Ehring ve Jürgen Taeger (Baden-Baden: Nomos, 2022), no. 139.

⁵⁶ Alman Ürün Güvenliği Kanunu'nun (Gesetz über die Bereitstellung von Produkten auf dem Markt) (Produktsicherheitsgesetz) (ProdSG) § 2 hükmünün 22. bendinde yer alan ürün tanımı açısından bu yönde Falk, "§ 2 ProdSG," no. 139; Klindt ve Schucht, "ProdSG § 2," no. 165.

⁵⁷ Günümüzde birçok ürün, işlevlerini yerine getirebilmek için bir yazılıma (embedded software) ihtiyaç duymaktadır. Bu tür ürünlerin yazılımı da ürün kavramına dahil olmaktadır. Alman Ürün Güvenliği Kanunu'nun (dn. 56) § 2 hükmünün 22. bendinde yer alan ürün tanımı açısından bu yönde Falk, "§ 2 ProdSG," no. 141; Klindt ve Schucht, "ProdSG § 2," no. 164a. Ürün Sorumluluğu Yönergesi açısından aynı yönde Tiago Sérgio Cabral, "Liability and artificial intelligence in the EU: Assessing the adequacy of the current Product Liability Directive," *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 27, no. 5 (2020): 619; Charlotte de Meeus, "The Product Liability Directive at the Age of the Digital Industrial Revolution: Fit for Innovation?" *Journal of European Consumer and Market Law* 8, no. 4 (2009): 150-151; Gerhard Wagner, "Liability Rules for the Digital Age," *Journal of European Tort Law* 13, no. 3 (2022): 201.

⁵⁸ Falk, "§ 2 ProdSG," no. 139.

olması gereken hukuk açısından sorgulansa da, yaygın kanaate göre, hâlen yürürlükte olan Yönerge anlamında ürün teşkil edebilmesi için yazılımın bir nesnede mündemiç olması şarttır.⁵⁹ Ancak bu vesileyle belirtilmelidir ki, 2022 yılında yayınlanan Taslak Ürün Sorumluluğu Yönergesi'nin⁶⁰ 4(1) hükmünde yazılımlar da, bir nesnede mündemiç olup olmadıkları açısından ayrı yapılmaksızın, açıkça ürün kavramına dahil edilmiştir.

2. Piyasaya Arz Kavramı

Ürün sorumluluğunun doğabilmesi için ürün piyasaya arz edilmiş olmalıdır. Kanun'a göre piyasaya arz “[ü]rünün piyasada ilk kez bulundurulmasını” ifade eder (ÜGTDK 3 [k]). Piyasada bulundurma ise, “[ü]rünün ticari faaliyet yoluyla, bedelli veya bedelsiz olarak dağıtım, tüketim veya kullanım için piyasaya sağlanması” anlamına gelmektedir (ÜGTDK 3 [i]). Piyasada bulundurmanın özel bir türü olan piyasaya arz, ürünün imalatçılar veya ithalatçılar tarafından piyasaya sağlanmasıdır.⁶¹ Bu kavramlar, ilk olarak ürün güvenliğine dair düzenlemelerde kullanılmıştır.⁶² Ancak Taslak Ürün Sorumluluğu Yönergesi de bu kavramları kullanmaktadır.

⁵⁹ Cabral, “Liability and artificial intelligence,” 619-620. Doktrinde yaygın olan görüşe göre, yazılımın cismanî bir taşıyıcı (mesela DVD) ile aktarılması durumunda yazılım ürün niteliğindedir. Gert Brüggemeier, *International Encyclopedia of Laws, Tort Law, European Union* (Wolters Kluwer, 2018), no. 394; Daily Wuyts, “The Product Liability Directive – More than two Decades of Defective Products in Europe,” *Journal of European Tort Law* 5, no. 1 (2014): 5-6. Bu görüşü kabul edenler, yazılımın nesnenin işlevini yerine getirmesine hizmet edip etmemesine göre bir ayırım yapmamaktadır. Ancak, Avrupa Birliği Adalet Divanının 10 Haziran 2021 tarihli VI v. *Krone Verlag Gesellschaft mbH & Co KG* kararı (ECLI:EU:C:2021:298) sonrasında bu görüşün savunulması güçtür. Wagner, “Liability Rules,” 200-201. Söz konusu karara göre, bir gazetede verilen yanlış bilgiler gazeteyi hatalı bir ürün haline getirmez. Bu kararın açıklanması için bkz. Piotr Machnikowski, “Product Liability for Information products?: The CJEU Judgment in VI/KRONE -Verlag Gesellschaft mbH & Co KG, 10 June 2021 [C-65/20],” *European Review of Private Law* 30, no. 1 (2022): 191 vd. Karardaki yaklaşım esas alınır, bir DVD ile aktarılan yazılım hatalar içerse bile, yazılımın üreticisi ve (ondan farklı ise) DVD'nin üreticisi sorumlu olmayacaktır. Wagner, “Liability Rules,” 200-201.

⁶⁰ Bkz. yukarıda dn. 18.

⁶¹ *The 'Blue Guide,'* 18.

⁶² Piyasaya arz (placing on the market) ve piyasada bulundurma (making available on the market) kavramları için bkz. Regulation (EU) 2019/1020 of 20 June 2019 on market surveillance and compliance of products, (OJ, 25.06.2019, L 169/1), m. 3 (1)-(2).

Avrupa Komisyonuna göre, ürünün imalat sürecinin bitmesinden sonra mülkiyetinin veya zilyetliğinin devri ya da bir sınırlı aynî hak konusu yapılması hususunda öneriye davet yapılması, ürünün piyasaya sağlanması anlamına gelmektedir. Mesela ürün hakkında reklam kampanyası yürütülmesi ürünün piyasaya sağlanması olarak kabul edilmektedir. Avrupa Komisyonuna göre ürünün teslimi şart değildir.⁶³ Ancak, Alman doktrininde bu görüş eleştirilmektedir⁶⁴ ve ürünün piyasaya sağlanması şartının yerine gelmesi için onun dolaysız zilyetliğinin devri gerekli görülmektedir.⁶⁵

Piyasaya sağlama, ürünün dağıtımı, kullanılması veya tüketilmesi için yapılmış olabilir. Sağlamanın hâkimiyet altında bulundurulmuş bir şirkete yapılması fark yaratmamaktadır. Dolayısıyla, imalatçı şirket ürünü dağıtıma sokulması için yavru şirketine teslim ederse, ürün piyasaya arz edilmiş olmaktadır.⁶⁶

C. Ürünün “Uygunsuz” (Hatalı veya Tehlikeli) Olması

1. “Uygunsuzluk” Şartının Söze Göre Yorumu

ÜGTDK 6 II, imalatçının ve ithalatçının sorumlu olması için ürünün uygunsuz olması aramaktadır. Kanun’da uygunsuzluk “[ü]rünün ilgili teknik düzenlemeye veya genel ürün güvenliği mevzuatına uygun olmama halî” olarak tanımlanmıştır (ÜGTDK 3 [r]). Bu tanıma göre, bir ürün hakkında teknik düzenleme var ve ürün teknik düzenlemeye uygun ise, ürün uygunsuz olmayacaktır. Dolayısıyla, kanun hükümlerinin sözü esas alınır, böyle bir ürün zarara yol açsa bile ürün sorumluluğu doğmayacaktır.⁶⁷ Ancak, Kanun’un 21. maddesinin dikkate alınması, bu sonucun kabulüne engel olmaktadır. Buna göre, “[i]malatçı veya ithalatçı [...] [ü]ründeki uygunsuzluğun, teknik düzenlemelere veya diğer zorunlu teknik kurallara uygun olarak üretilmesinden kaynaklandığını ispatladığı takdirde” (ÜGTDK 21 II [c]) “6[']ncı maddede belirtilen tazminat sorumluluğu ortadan kalkar” (ÜGTDK 21 III 1. cümle). Bir ürün hakkında teknik düzenleme varsa, ürünün

⁶³ *The ‘Blue Guide,’* 17-18. Rehber, öneri (offer) tabirini kullanmaktadır. Ancak, verilen örnekler, teknik anlamda öneri (icap) örnekleri olmayıp öneriye (icaba) davet teşkil etmektedir.

⁶⁴ Klindt ve Schucht, “ProdSG § 2,” no. 30a.

⁶⁵ Klindt ve Schucht, “ProdSG § 2,” no. 27; Julia Heuser, “ProdSG § 2,” içinde *Nomos Kommentar, Produkthaftungs- und Produktsicherheitsrecht*, ed. Philipp Ehring ve Jürgen Taeger (Baden-Baden: Nomos, 2022), no. 26.

⁶⁶ Klindt ve Schucht, “ProdSG § 2,” no. 32; Heuser, “ProdSG § 2,” no. 26.

⁶⁷ Bu yönde Kıraç Adır, *Robotların*, 136-137; Oğuzer, *Avrupa Birliği*, 67-68 ve 84-85; Oğuzer ve Baysal, “Ürün Güvenliği,” 120-121 ve 127.

uygunsuz olması teknik düzenlemelere aykırı olması anlamına gelmektedir. Böyle bir ürünün teknik düzenlemelere uygun olarak üretilmesinden söz edilmesi çelişkilidir.⁶⁸ Bu çelişkinin bertaraf edilmesi için, ÜGTDK 6 ve 21 II hükümlerinde kullanılan “uygunsuzluk” ölçütünün başka bir ölçüt ile ikame edilmesi zorunludur. Ölçüt olarak “hata” veya “tehlikelilik” kavramlarının kullanılması gündeme gelebilir.

2. Hata Kavramı

Doktrinde hâkim görüşe göre, ÜGTDK 6 ve 21 II hükümlerinde kullanılan “uygunsuzluk” ibaresi Ürün Sorumluluğu Yönergesi'nin 6. maddesi anlamında “hata”⁶⁹ (*defect*) (*Fehler*) olarak anlaşılmalıdır.⁷⁰

Yönerge'nin 6. maddesinde hata şöyle tanımlanmaktadır:⁷¹

1. Bir ürün, bütün hâl ve şartlar, özellikle

(a) ürünün sunumu,

(b) ürünün makul olarak öngörülebilir kullanım şekli,

(c) ürünün dolaşıma sokulma anı

⁶⁸ Benzer yönde Polat, “Türk ve Avrupa Birliği,” 999.

⁶⁹ Doktrinde “hata” yerine “ayıp” terimini kullanan yazarlar da bulunmaktadır. Bu yönde Tuba Akçura Karaman, *Üreticinin Ayıplı Ürünün Sebep Olduğu Zararlar Nedeniyle Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluğu* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2008), 14-17 ve 189-193; Al, “7223 Sayılı,” 1804; Oğuz Sadık Aydos, *Ürün Sorumluluğu* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2009), 148 vd.; Fulya Erlüle, “Yapımcının Sorumluluğu,” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 14, no. 4 (2008): 319; Çiğdem Kırcı, *Ürün Sorumluluğu* (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2007), 125-129; Emrah Kulaklı, *Ürün Sorumluluğu ve Ayıp Kavramı* (İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2009), 35 vd.; Okur, *Otonom Araçlarda*, 377-380; Polat, “Türk ve Avrupa Birliği,” 989; Betül Tiryaki, “Avrupa Konseyi'nin 25.7.1985 Tarihli Direktifi'ne Göre Üreticinin Sorumluluğunun Şartları ve Tüketicinin Korunması Mevzuatı ile Mukayesesi,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 55, no. 2 (2006): 238. Akçura Karaman, ayıp kavramını “uygunluk ayıbı” ve “güvenlik ayıbı” olarak ikiye ayırmaktadır. Yazar bu ayrımı, Fransız hukukundaki “défaut de la conformité” (uygunluk ayıbı) ve “défaut de la sécurité” (güvenlik ayıbı) kavramlarına dayandırmaktadır. Bkz. Akçura Karaman, *Üreticinin*, 13 dn. 34.

⁷⁰ Atamer ve Kurtulan Güner, “Ürün Güvenliği,” 563-566; Çelt, “Ürün Sorumluluğunda,” 91-93; Mustafa Alper Gümüş, *Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2021), 506-507; Kanışlı, “Ürün Güvenliği,” 1436.

⁷¹ Bu tercüme, Yönerge'nin İngilizce metni esas alınarak makalenin yazarı tarafından yapılmıştır.

dikkate alındığında, kişilerin beklemede haklı oldukları güvenliği sağlamıyorsa hatalıdır.

2. Bir ürün, sadece sonradan daha iyi bir ürünün dolaşıma sokulduğu gerekçesi ile hatalı kabul edilemez.⁷²

Haklı güvenlik beklentileri belirlenirken “bütün hâl ve şartlar” dikkate alınacaktır. Bu makale açısından özel önem taşıyan husus ürün güvenliği kurallarıdır. Kişilerin haklı beklentisi, piyasada bulunan ürünlerin ürün güvenliği kurallarına uygun olması yönündedir. Dolayısıyla, ürün güvenliği kurallarına uygun olmayan bir ürün, ürün sorumluluğu alanında hatalı bir ürün olarak kabul edilecektir.⁷³ Ancak, ürün güvenliği kuralları, haklı güvenlik beklentilerine üst sınır getirmemektedir. Aksine, ürün güvenliği kuralları sadece ürünün piyasada bulundurulabilmesi için uyulması gereken asgari güvenlik düzeyini belirlemektedir.⁷⁴ Dolayısıyla, ürün güvenliği kurallarına uygun bir ürün de hatalı bir ürün teşkil edebilir.

Bu makale açısından dikkate alınması gereken diğer bir husus, Yönerge’de ürünün sadece normal kullanım şeklinin değil, makul olarak öngörülebilir kullanım şeklinin de dikkate alınmasıdır. Dolayısıyla, bir ürün, normal olmayan, ancak üretici tarafından yine de makul olarak öngörülebilir kullanım şeklinde de haklı güvenlik beklentilerini karşılamalıdır.⁷⁵ Mesela bir oyuncağın normal kullanım şekli, onunla belli bir şekilde oynanmasıdır. Buna mukabil, oyuncakların çocuk tarafından ağza atılması ve yutulmaya çalışılması, yanlış olsa da üretici tarafından makul olarak öngörülebilir bir

⁷² Bu hükümde yer alan ölçütler hakkında Türkçe açıklamalar için özellikle bkz. Ayşe Havutçu, *Türk Hukukunda Örtülü Bir Boşluk: Üreticinin Sorumluluğu* (Ankara: Seçkin Yayınları, 2005), 71-76; Kırcı, *Ürün Sorumluluğu*, 134-145; Kulaklı, *Ürün Sorumluluğu*, 43-50. Ayrıca bkz. Atamer ve Kurtulan Güner, “Ürün Güvenliği,” 564-565; Aydos, *Ürün Sorumluluğu*, 154-155; Kanişlı, “Ürün Güvenliği,” 1437-1438; Polat, “Türk ve Avrupa Birliği,” 991-992.

⁷³ Ancak Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesinin aksi yönde bir kararı vardır: *Tesco Stores Ltd v. Pollard*. Bu karar hakkında açıklamalar için bkz. Duncan Fairgrieve ve Geraint Howells, “Rethinking Product Liability: A Missing Element in the European Commission’s Third Review of the European Product Liability Directive,” *The Modern Law Review* 70, no. 6 (Kasım 2007): 973.

⁷⁴ Bütün paragraf için bkz. Wuyts, “Product Liability Directive,” 19. Açıklanan görüş doktrinde hâkim olsa da, AB üyesi devletlerin ulusal mahkemelerinin bu konuda farklı kararlar verebildikleri belirtilmektedir. Bu konuda bkz. Fairgrieve ve Howells, “Rethinking Product Liability,” 973-974.

⁷⁵ Brüggemeier, *International Encyclopedia of Laws*, no. 402; Wuyts, “Product Liability Directive,” 20-21.

kullanım şeklidir.⁷⁶ Oyuncaklar, bu tür durumlarda da haklı güvenlik beklentilerini karşılamalıdır.⁷⁷

Ürünlerin hatası, üretim (fabrikasyon) hatası (*manufacturing defect*) (*Fabrikationsfehler*), tasarım hatası (*design defect*) (*Konstruktionsfehler*) ve bilgilendirme veya talimat hatası (*instruction/warning defect*) (*Instruktionsfehler*) olarak üçe ayrılabilir. ABD hukukunda bu ayrım kullanılmakta ve hatanın türüne göre sorumluluğun şartları farklı belirlenmektedir.⁷⁸ Yönerge'nin 6. maddesinde ise, hatanın türleri arasında bu tür bir ayrım yapılmamaktadır.⁷⁹ Buna rağmen, AB hukukuna dair yayınlarda da söz konusu üçlü ayrım kullanılabilir.⁸⁰ Söz konusu ayrımın açıklanması, hata kavramının anlaşılabilmesi ve hatanın örneklerinin görülmesi açısından faydalı olmaktadır.

Üretim hatası, seri üretim yoluyla imal edilen ürünlerden birinin veya bir kısmının serideki ürünlerin kalan kısmının güvenlik standardından düşük niteliklere sahip olması nedeniyle oluşan hatadır.⁸¹ Üretim sürecinde en üst düzeyde özen gösterilse bile, seri üretimde belli oranda ürünün özürlü olması

⁷⁶ Aydos, *Ürün Sorumluluğu*, 155; Polat, "Türk ve Avrupa Birliği," 991.

⁷⁷ Thomas Verheyen, "Full Harmonization, Consumer Protection and Products Liability: A Fresh Reading of the Case Law of the ECJ," *European Review of Private Law* 26, no. 1 (2018): 122.

⁷⁸ Hans Claudius Taschner, "Product liability: basic problems in a comparative law perspective," içinde *Product Liability in Comparative Perspective*, ed. Dundan Fairgrieve (New York: Cambridge University Press, 2005), 157-158.

⁷⁹ Duncan Fairgrieve, Geraint Howells ve Marcus Pilgersdorfer, "The Product Liability Directive: Time to get Soft?" *Journal of European Tort Law* 4, no. 1. (2013): 6; Mathias Reimann, "Product Liability in a Global Context: the Hollow Victory of the European Model," *European Review of Private Law* 11, no. 2 (2003): 139; Mathias Reimann, "Liability for Defective Products at the Beginning of the Twenty-First Century: Emergence of a Worldwide Standard," *American Journal of Comparative Law* 51, no. 4 (Güz 2003): 770; Marta Santos Silva, Duncan Fairgrieve, Piotr Machnikowski, Jean-Sébastien Borghetti, Anne L. M. Keirse, Pedro Del Olmo, Eleonora Rajneri, Christoph Schmon, Vibe Ulfbeck, Vera Vallone ve Robert Zech, "Relevance of Risk-benefit for Assessing Defectiveness of a Product: A Comparative Study of Thirteen European Legal Systems," *European Review of Private Law* 29, no. 1 (2021): 93.

⁸⁰ Fairgrieve ve Howells, "Rethinking Product Liability," 967; Santos Silva, Fairgrieve, Machnikowski, Borghetti, Keirse, Del Olmo, Rajneri, Schmon, Ulfbeck, Vallone ve Zech, "Relevance of Risk-benefit," 127.

⁸¹ Gerhard Wagner, "ProdHaftG 3," içinde *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, Cilt VII: Schuldrecht, Besonderer Teil IV, ed. Franz Jürgen Säcker, Roland Rixecker, Hartmut Oetker ve Bettina Limpering (Münih: Verlag C. H. Beck, 2020), no. 42.

kaçınılmazdır.⁸² Bu durumda, hatalı ürün(ler) ürünün tasarımına uygun olarak imal edilmemiş olmaktadır. ABD hukukunda bir ürünün tasarımdan sapması başlı başına hata olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla, ürünün tasarımı ve aynı serideki ürünlerin nitelikleri hatanın ölçütünü teşkil etmektedir. AB hukukunda ise, hatanın ölçütü haklı güvenlik beklentilerinin karşılanmamasıdır. Bir görüşe göre, kişiler bütün ürünlerin tasarımına uygun üretilmesi ve özürli olmaması yönünde haklı bir beklentiye sahiptir. Dolayısıyla, tasarımdan sapma – ABD hukukundaki gibi – başlı başına hata teşkil eder.⁸³ Buna mukabil, başka bir görüşe göre, kişilerin haklı güvenli beklentileri ürünün tasarımından daha düşük düzeyde olabilir. Dolayısıyla bir ürün tasarımına uygun olarak imal edilmese ve aynı serideki başka ürünlerden daha düşük niteliklere sahip olsa bile, kişilerin haklı güvenlik beklentilerini karşılayabilir ve bu durumda hatalı kabul edilmeyecektir.⁸⁴

Tasarım hatası, ürünün normal veya makul olarak öngörülebilir normal olmayan kullanımı sırasında kişilerin haklı güvenlik beklentilerini karşılamayacak bir tasarıma sahip olması durumunda söz konusu olur. Bu durumda, serideki ürünlerin hepsi hatalı olmaktadır. Mesela, bir oyuncak, dokununca veya ağza atılınca bulaşabilen zehirli bir boya ile üretilecek şekilde tasarlandığıysa, bir tasarım hatası söz konusu olur.

Ürünün normal veya makul olarak öngörülebilir normal olmayan kullanımı sırasında oluşabilecek tehlikeleri ortadan kaldıracak veya azaltacak şekilde tasarlanması mümkün olmuyorsa⁸⁵ ve ürünün tehlikesine nazaran yararı onun üretilmesini uygun gösteriyorsa,⁸⁶ kullanıcıların ürünün – açık olmayan⁸⁷ – tehlikelerine karşı uyarılması lazımdır. Ürünün tehlikelerine karşı gereken bilgilendirmenin yapılmaması, bilgilendirme hatası teşkil etmektedir.⁸⁸

⁸² Bu tür bir hatası olan ürünler “üretim kaçağı” (one-off) (Ausreißer) olarak adlandırılmaktadır.

⁸³ Brüggemeier, *International Encyclopedia of Laws*, no. 410; Wagner, “ProdHaftG § 3,” no. 42.

⁸⁴ Wuyts, “Product Liability Directive,” 10-11.

⁸⁵ Eğer ürünün tehlikeyi ortadan kaldıracak veya azaltacak şekilde tasarlanması mümkünse, bu şekilde tasarlanmış olması başlı başına tasarım hatası teşkil eder. Bu durumda, ürünün tehlikelerine karşı kullanıcıların uyarılması, o ürünü hatasız hale getirmez. Wagner, “ProdHaftG § 3,” no. 49.

⁸⁶ Eğer ürünün tehlikesi onun yararına nazaran ölçüsüz derecede yüksek ise, söz konusu ürünün hiç üretilmemesi gerekir. Wagner, “§ 3 ProdHaftG,” no. 45.

⁸⁷ Wuyts, “Product Liability Directive,” 17-18.

⁸⁸ Wagner, “ProdHaftG § 3,” no. 46-47.

3. Tehlikelilik Kavramı

a. Ürünün Tehlikeli Olmasının (Güvenli Olmamasının) Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu'na Dayanan Ürün Sorumluluğuna Temel Alınması

Ürün Sorumluluğu Yönergesi anlamında “hata” kavramı, Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu'na tamamen yabancıdır. Söz konusu kanun yorumlanırken ve kanunun boşlukları doldurulurken – mümkün olan ölçüde – adı geçen kanunda temel alınan kavramların kullanılması tercih edilmelidir. Ayrıca, ürün güvenliği kuralları ile ürün sorumluluğu kuralları iç içe geçmiş şekilde düzenlendiğinden iki alanı da ilgilendirebilecek hükümlerin yorumunda – mümkün olan ölçüde – iki alanın özelliklerine de uyan anlamın tercih edilmesi gerekir. ÜGTDK 21 II (c) hükmünde kullanılan (ve ÜGTDK 6 II ile aynı yönde yorumlanması gereken) “uygunsuzluk” ibaresi iki alanı da ilgilendirmektedir. Zira ÜGTDK 21 II hükmünde düzenlenen sorumluluktan kurtuluş sebepleri, iktisadî işletmecileri hem ürün güvenliğine dair idarî yaptırımlardan hem de ürün sorumluluğundan kurtarmaktadır.

Kanun'da kullanılan ve Genel Ürün Güvenliği Yönergesi kökenli olan “güvenli ürün” kavramı (ÜGTDK 3 [e]), Kanun'un ürün sorumluluğuna dair hükümlerinde de kullanıma elverişlidir. Nitekim, Genel Ürün Güvenliği Yönergesi'nde kullanılan ve “güvenli ürün” kavramının karşıtını teşkil eden “tehlikeli ürün” kavramı, Ürün Sorumluluğu Yönergesi'nde kullanılan “hatalı ürün” kavramı üzerine inşa edilmiştir.⁸⁹ Dolayısıyla Genel Ürün Güvenliği Yönergesi'nde kullanılan “tehlikeli ürün” kavramı ile Ürün Sorumluluğu Yönergesi'nde kullanılan “hatalı ürün” kavramı büyük ölçüde aynı doğrultudadır.⁹⁰ Öyle ki, Genel Ürün Güvenliği Yönergesi'nde bir ürünün güvenli ürün teşkil edip etmediğini belirlemek için kullanılması öngörülen

⁸⁹ Willem H van Boom, “Statement from a Continental European Perspective,” içinde *Product Liability, Fundamental Questions in a Comparative Perspective*, ed. Helmut Koziol, Michael D Green, Mark Lunney, Ken Oliphant ve Yang Lixin (Berlin ve Boston: de Gruyter 2017), 581.

⁹⁰ Cees van Dam, *European Tort Law* (New York: Oxford University Press, 2006), 372. Alman Ürün Güvenliği Kanunu'nun (dn. 56) muadil hükmü açısından bu yönde Gerhard Wagner, “ProdHaftG 1,” içinde *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, Cilt VII: Schuldrecht, Besonderer Teil IV, ed. Franz Jürgen Säcker, Roland Rixecker, Hartmut Oetker ve Bettina Limpering (Münih: Verlag C. H. Beck, 2020), no. 47. Ayrıca bkz. Okur, *Otonom Araçlarda*, 388.

ölçütler, Ürün Sorumluluğu Yönergesi anlamında hatanın belirlenmesinde dikkate alınan hâl ve şartların (bir kısmının) özeti gibidir.⁹¹

Bu makalede savunulan görüşe göre, ÜGTDK 6 II ve 21 II (c) hükümleri anlamında “uygunsuzluk”, “güvenli olmama” veya “tehlikelilik” olarak anlaşılmalıdır.⁹² “Güvenli olmayan ürün” ve “tehlikeli ürün” kavramları eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Nitekim, Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği’ne⁹³ (Yönetmelik) göre “[g]üvenli ürün tanımını karşılamayan ürün” “[t]ehlikeli ürün” olarak nitelendirilir (GÜGY 4 [g]).

Kanun teklifinin gerekçesinde ve komisyon raporunda “uygunsuzluk” ve “güvenli olmama” tabirlerinin eş anlamlı gibi kullanılması,⁹⁴ bu makalede savunulan görüşü desteklemektedir. Ayrıca, ÜGTDK 5 hükmünün dikkate alınması da bu görüşe destek teşkil etmektedir. Bu hükme göre, “[ü]rünün güvenli olması zorunludur” (ÜGTDK 5 I). “Teknik düzenlemenin insan sağlığı ve güvenliği ile ilgili hükümlerine uygun ürün, aksi ispatlanana kadar güvenli kabul edilir” (ÜGTDK 5 II). Dolayısıyla, teknik düzenlemelere uygunluk güvenli olma yönünde sadece bir karine yaratmaktadır. Bu karinenin aksi ispatlanabilir; yani bir ürün teknik düzenlemelere uygun olsa bile güvenli olmayabilir ve bu ürün hakkında idarî tedbirler uygulanabilir.⁹⁵ Tehlikeli bir ürün nedeniyle idarî tedbirler uygulanabilirken özel hukuk sorumluluğunun kabul edilmemesi çelişki teşkil ederdi. Bu nedenle, teknik düzenlemeye uygun olmasına rağmen güvenli olmayan (tehlikeli olan) ürünlerin de ürün sorumluluğuna yol açığının kabulü gerekir.

⁹¹ Söz konusu AB düzenlemelerini Alman hukukuna aktaran kanun hükümleri açısından bu yönde Wagner, “ProdHaftG § 1,” no 47.

⁹² Sonuç olarak aynı yönde Keser, *Ürün Sorumluluğu*, 65-66, 102-103. Doktrinde “hatalı ürün” veya “ayıplı ürün” kavramı yerine “tehlikeli ürün” kavramının kullanılması, kamu hukuku nitelikli ürün güvenliği düzenlemeleri ile özel hukuk nitelikli ürün sorumluluğu düzenlemeleri arasında karışıklık yaratabilecek olması nedeniyle eleştirilmiştir. Çelt, “Ürün Sorumluluğunda,” 92; Kırcı, *Ürün Sorumluluğu*, 129; Ünal ve Kalkan, “Türk Hukukunda,” 67. Ancak ÜGTDK hükümlerine dayanan ürün sorumluluğunda “tehlikeli ürün” kavramının benimsenmesi, kanunun kendi içinde tutarlı olarak yorumu için zorunludur. Dolayısıyla, “tehlikeli ürün” kavramının ürün sorumluluğunda da kullanılması kanun koyucudan kaynaklanmaktadır.

⁹³ Bkz. yukarıda dn. 22.

⁹⁴ İstanbul Milletvekili Hulusi Şentürk, 17 ve 19-20.

⁹⁵ Tehlikeli ürünler hakkında uygulanabilecek idarî tedbirler için bkz. GÜGY 8(6).

b. AB Hukukunda “Güvenli Ürün” ve “Tehlikeli Ürün”

Genel Ürün Güvenliği Yönergesi'nin 2. maddesinin (b) ve (c) bentlerinde “güvenli ürün” ve “tehlikeli ürün” kavramları şöyle tanımlanmaktadır:⁹⁶

(b) ‘[G]üvenli ürün’, [ürünün kullanım]⁹⁷ süre[si] ve [ürünün niteliğine uygun düşmesi nedeniyle] uygulanabilir olduğu hâllerde [ürünün] hizmete sunulma[sı], kurulma[sı] ve bakım gereklilikleri dahil olmak üzere, normal ve makul olarak öngörülebilir kullanım şartları altında, özellikle de

(i) ürünün bileşimi, paketlenmesi, montajı ve [ürünün niteliğine uygun düşmesi nedeniyle] uygulanabilir olduğu hâllerde ürünün kurulumu ve bakımı da dahil olmak üzere ürünün nitelikleri,

(ii) ürünün başka ürünlerde birlikte kullanılacağına makul olarak öngörülebilir olduğu hâllerde, ürünün başka ürünler üzerindeki etkisi,

(iii) ürünün sunumu, etiketlenmesi, onun kullanımı ve imhasıyla ilgili her tür uyarı ve talimat ile ürün hakkında herhangi başka bir açıklama veya bilgi,

(iv) ürünü kullanırken risk altında olan tüketici kategorileri, özellikle de çocuklar ve yaşlılar,

dikkate alındığında hiçbir risk taşımayan veya sadece ürünün kullanımına uygun ve kişilerin güvenlik ve sağlıklarının yüksek düzeyde korunması ile uyumlu olan ölçüde risk taşıyan ürünleri ifade eder.

Daha yüksek güvenlik düzeylerinin erişilebilir olması veya daha düşük düzeyde risk arz eden başka ürünlerin mevcudiyeti, bir ürünün ‘tehlikeli’ ürün sayılması için sebep teşkil etmez.

(c) ‘[T]ehlikeli ürün’, (b) bendinde tanımlanan ‘güvenli ürün’ kavramına uymayan her tür ürünü ifade eder.

Genel Ürün Güvenliği Yönergesi'nin 3. maddesinin ilk fıkrasına göre, üreticiler sadece güvenli ürünleri piyasada bulundurmakla yükümlüdür. Ürünlerin piyasaya arzının kolaylaştırılması ve üreticiler için – bir ölçüde – öngörülebilirlik temin edilmesi için, ürünlerin güvenli olmaları şartının yerine

⁹⁶ Bu tercüme, yönergenin İngilizce metni esas alınarak makalenin yazarı tarafından yapılmıştır.

⁹⁷ Köşeli parantez içindeki ibareler, Türkçe metnin daha anlaşılabilir olması amacıyla, İngilizce metinden tercüme sırasında makalenin yazarı tarafından ilave edilmiştir.

getirilmesi için kolaylaştırılmış bir usûl kabul edilmiştir. AB Resmî Gazetesi'nde referans numarası yayınlanan Avrupa standartlarını aktaran ulusal standartlara uymak, bir ürünün güvenli olduğuna karine teşkil etmektedir (Genel Ürün Güvenliği Yönergesi 3 II). Ancak, söz konusu standartlara uygun olan ürünlerin yine de tehlikeli ürün teşkil etmesi ve bu durumu ispat eden idarî makamların bu tür ürünler hakkında idarî tedbirler uygulaması mümkündür (Genel Ürün Güvenliği Yönergesi 3 IV).

AB Resmî Gazetesi'nde referans numarası yayınlanan Avrupa standartlarını aktaran ulusal standartların bulunmaması durumunda, ürünün güvenli olup olmadığı değerlendirilirken yararlanılabilecek ölçütler şöyle sayılmıştır (Genel Ürün Güvenliği Yönergesi 3 III):⁹⁸

İkinci fıkrada belirtilenlerin dışındaki hâllerde, bir ürünün genel ürün güvenliği şartına uyumu değerlendirilirken, mevcut olmaları durumunda, özellikle aşağıdaki unsurlar dikkate alınır:

- (a) İkinci fıkrada belirtilenlerin dışındaki Avrupa standartlarını aktaran ihtiyarî ulusal standartlar,*
- (b) Ürünün piyasaya sürülmüş olduğu Üye Devletteki standartlar,*
- (c) Ürün güvenliği hakkında rehber niteliğinde olan Komisyon tavsiyeleri,*
- (d) İlgili sektörde geçerli olan ürün güvenliğine dair iyi uygulama kodları,*
- (e) Bilim ve teknolojinin düzeyi,*
- (f) Tüketicilerin güvenlik ile ilgili makul beklentileri.*

AB Resmî Gazetesi'nde referans numarası yayınlanan Avrupa standartlarını aktaran ulusal standartlara uygun olan bir ürünün yine de tehlikeli bir ürün teşkil ettiğinin ispatı için Genel Ürün Güvenliği Yönergesi'nin 3. maddesinin 3. fıkrasında yer alan bu ölçütlerden yararlanabilir. Gerçi hükmün sözüne göre, bu hükümde yer alan ölçütler AB Resmî Gazetesi'nde referans numarası yayınlanan Avrupa standartlarını aktaran ulusal standartların bulunmaması hâlinde uygulanacaktır. Ancak, bu tür standartların ürünün güvenli olmasını temin edip etmediği değerlendirilirken de söz konusu ölçütlerden yararlanılması düşünülebilir.

⁹⁸ Bu tercüme, yönergenin İngilizce metni esas alınarak makalenin yazarı tarafından yapılmıştır.

Özellikle de (e) ve (f) bentlerinde yer alan bilimin ve teknolojinin düzeyi ile tüketicilerin makul güvenlik beklentileri bu açıdan yol gösterici kabul edilebilir.⁹⁹ Bu ölçütler, Genel Ürün Güvenliği Yönergesi'nin Ürün Sorumluluğu Yönergesi'nin 6. maddesinde kullanılan “hata” kavramı üzerine inşa edildiğini göstermektedir.¹⁰⁰

c. Türk Hukukunda “Güvenli Ürün” Kavramına Dair Özel Sorun

Türk hukukunda ÜGTDK 24 II (b) hükmüne dayanan Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği,¹⁰¹ büyük ölçüde AB Genel Ürün Güvenliği Yönergesi'nin tercümesi niteliğinde hükümlerden oluşmaktadır. Bu nedenle, AB hukukuna dair önceki kısımda yapılan açıklamalar, Türk hukuku açısından da kural olarak geçerlidir. Ancak, Türk hukukunda “güvenli ürün” kavramına dair bir özel sorun ortaya çıkmaktadır.

Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu'na göre, güvenli ürün “[k]ullanım süresi, hizmete sunulması, kuruluşu, kullanımı, bakımı ve gözetimine ilişkin talimatlara uygun ve normal kullanım koşullarında kullanıldığında risk taşımayan veya sadece ürünün kullanımına özgü asgari risk taşıyan ve insan sağlığı ve güvenliği için gerekli düzeyde koruma sağlayan ürün[dür]” (ÜGTDK 3 [e]). Bu tanım, ürünün sadece normal kullanım koşullarını esas almaktadır. Halbuki Genel Ürün Güvenliği Yönergesi'nde – Ürün Sorumluluğu Yönergesi'ndeki gibi¹⁰² – ürünün normal kullanımının yanında makul olarak öngörülebilir (normal olmayan) kullanım koşulları da dikkate alınmaktadır. Bu durum, üründen beklenen güvenlik düzeyini yükseltmektedir. Mesela ürün bir oyuncak ise, sadece onun ile oynanması (normal kullanım) değil, ürünün çocuk tarafından çiğnenmesi veya yutulmaya çalışılması gibi (normal olmayan; ama makul olarak öngörülebilir) kullanım da dikkate alınmalıdır ve ürün bu tür hâllerde de güvenli olmalıdır.

Kanun koyucunun makul olarak öngörülebilir kullanım koşullarını bilinçli olarak “güvenli ürün” kavramının tanımının dışında bıraktığını düşündürecek hiçbir husus yoktur. Aksine kanun koyucu, “ciddî risk taşıyan

⁹⁹ Genel Ürün Güvenliği Yönergesi'nin büyük ölçüde tercümesi niteliğinde olan Taslak Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği açısından bu yönde Okur, *Otonom Araçlarda*, 387-388.

¹⁰⁰ Boom, “Statement,” 581.

¹⁰¹ Bkz. yukarıda dn. 22.

¹⁰² Bkz. yukarıda III, C, 2.

ürün” ve “risk taşıyan ürün” kavramlarını tanımlarken, ürünün öngörülebilir kullanımının da dikkate alınmasını açıkça öngörmüştür (ÜGTDK 3 [c]-[m]). Güvenli ürünün tanımında makul olarak öngörülebilir kullanım koşullarının belirtilmemesi muhtemel sehven olmuştur. Bu nedenle, Kanun’un güvenli ürün tanımı yorumlanırken, makul olarak öngörülebilir kullanım şekli de – normal kullanımın yanında – dikkate alınmalıdır.

Kanun hükmü bu şekilde yorumlanırsa, Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği’nde yer alan tanım Kanun ile uyumlu olmaktadır. Nitekim, Yönetmelik’in 4. maddesinin (g) bendinde “güvenli ürün” şöyle tanımlanmaktadır: “*Güvenli ürün: Kullanım süresi ve uygulanabilir olduğu durumlarda hizmete sunulması, kurulumu ve bakımına ilişkin gereklilikleri dahil olmak üzere, normal ve makul ölçüde öngörülebilir koşullarda [!] kullanımı risk taşımayan veya ürünün kullanımına özgü asgari risk taşıyan, [...] insan sağlığı ve güvenliği için yüksek düzeyde koruma sağladığı kabul edilen ürünü*” ifade eder. Bu tanım, AB Genel Ürün Güvenliği Yönergesi’nin 2. maddesinin (b) bendinde yapılan tanımın tercümesi niteliğindedir.

Teknik düzenlemelerin insan sağlığı ve güvenliğine dair hükümlerine uygunluk, ürünün güvenli olduğuna dair (sadece) bir karine yaratmaktadır (ÜGTDK 5 II ve GÜGY 5 II). Bu karine, ürünlerin piyasaya arz edilmesinin ölçüsüz olarak zorlaşmasına engel olmaktadır. Bu tür bir karine olmasaydı, imalatçıların her ürünün güvenli olduğunu ispatlamak için yarar/risk analizi yapmaları gerekirdi. Böyle bir gereklilik hem zaman kaybına hem de masraf artışına sebebiyet verirdi.

IV. SORUMLULUĞU ORTADAN KALDIRAN HÂLLER

A. Genel Olarak

ÜGTDK 21 II hükmünde, imalatçıyı ve ithalatçıyı idarî yaptırımlardan kurtaran hâller üç bent hâlinde sayılmıştır. ÜGTDK 21 III hükmünün ilk cümlesine göre, “[i]malatçı veya ithalatçı, ikinci fıkrada belirtilen şartlardan birini ispatladığı takdirde, 6[']ncı maddede belirtilen tazminat sorumluluğu kalkar”. Bu makalede, bahsi geçen hâllerden sadece biri özel olarak ele alınacaktır.

B. Tehlikeli Olmanın Teknik Düzenlemelere Uygunluktan Kaynaklanması

Kanun’a göre, imalatçı veya ithalatçı “[ü]ründeki uygunsuzluğun [tehlikenin], teknik düzenlemelere veya diğer zorunlu teknik kurallara uygun

olarak üretilmesinden kaynaklandığını” ispatlarsa sorumluluktan kurtulur (ÜGTDK 21 II [c] ve ÜGTDK 21 III 1. cümle). Teknik düzenleme, “[i]dari hükümler de dâhil olmak üzere, [...] uyulması zorunlu mevzuatı” ifade etmektedir (ÜGTDK 3 [n]). Kanun teklifinin gerekçesinde belirtilmiş olduğu üzere, teknik düzenlemeler idarenin düzenleyici işlemleri ile yapılmaktadır.¹⁰³ Teknik düzenlemelere uygunluk, bir ürünün piyasaya arz edilmesi ve piyasada bulundurulması için zorunludur (ÜGTDK 4 I).

Ürünün teknik düzenlemeye uygun olması, bizatihi sorumluluktan kurtuluş sebebi teşkil etmemektedir. Teknik düzenlemelere uymanın ürünün tehlikeli olmasına sebep olması; yani imalatçının teknik düzenlemeyi ihlâl etmeden güvenli ürün imal edilememesi gerekir. Buna karşılık, teknik düzenleme ürünün farklı şekillerde üretilmesine imkân veriyor ve ürünün teknik düzenlemeye uyularak güvenli olacak şekilde üretilmesi mümkün ise, sorumluluktan kurtulma söz konusu olmayacaktır.¹⁰⁴ Teknik düzenlemelerin genellikle sadece ürünün sahip olması gereken temel gereklilikleri belirlemeleri ve imalat yöntemi hakkında düzenleme içermemeleri nedeniyle, burada ele alınan sorumsuzluk sebebi nadir uygulama alanı bulacaktır.

Son olarak belirtilmelidir ki, teknik düzenlemeler ile teknik standartlar karıştırılmamalıdır. ÜGTDK teknik standartlar hakkında bir düzenleme getirmemektedir. Ancak Kanun’a dayanan yönetmeliklerde teknik standartlar hakkında düzenlemeler yer almaktadır. Uygunluk Değerlendirme Yöntemleri Yönetmeliği’nin 4. maddesinin (g) bendine göre, “standart” “[t]anınmış bir standardizasyon kuruluşu tarafından tekrar eden veya devamlı kullanım için kabul edilen, uyum zorunluluğu olmayan aşağıdaki teknik gerekliliklerden birini;

1) Uluslararası bir standardizasyon kuruluşu tarafından kabul edilen uluslararası standartları,

2) Bir Avrupa standardizasyon kuruluşu tarafından kabul edilen Avrupa standartlarını,

3) AB uyum mevzuatının uygulanabilmesi için Komisyonun talebi üzerine kabul edilen Avrupa standartlarını,

¹⁰³ İstanbul Milletvekili Hulusi Şentürk, 8.

¹⁰⁴ Gümüş, *Borçlar Hukuku*, 509-10. Ayrıca bkz. Oral, “Kahramanmaraş Depremleri,” 134-135; Polat, “Türk ve Avrupa Birliği,” 1030.

4) *Ulusal standardizasyon kuruluşu tarafından kabul edilen ulusal standartları [...] ifade eder.*"¹⁰⁵

Teknik düzenlemelerin aksine, teknik standartlar uyulması ihtiyarî olan teknik şartlardır. Teknik standartlara uygunluk, ürünün piyasada bulundurulması için zorunlu değildir. Yine de teknik standartlara uyma, bir ürünü piyasaya arz etmek veya piyasada bulundurmaya isteyen iktisadî işletmeciler için yararlıdır. Zira teknik standartlara uygunluk, ürün güvenliği mevzuatına uygunluk karinesi doğurmakta ve böylece ürünün piyasada bulundurmaya kolaylaştırmaktadır. Ancak, teknik standartlara uyma imalatçıyı ve ithalatçıyı ürün sorumluluğundan kurtarmamaktadır.

V. İSPAT YÜKÜ

A. Genel Olarak

ÜGTDK 6 II uyarınca, “[i]malatçı veya ithalatçının sorumlu tutulabilmesi için, zarar gören tarafın uğradığı zararı ve uygunsuzluk [tehlikelilik] ile zarar arasındaki nedensellik bağımlı ispat etmesi zorunludur”. Bu makalede savunulan görüşe göre, kanunda belirtilmemiş olsa da, ürünün tehlikeli olduğunu ispat yükü de zarar görene aittir.

B. Ürünün Tehlikeli Olduğunu İspat Yükü

İspat yüküne ilişkin genel kurala göre (TMK 6 ve HMK 190 I), zarar görenin tehlikeyi ispat yükü altında olması gerekir. Ancak, Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu'nun ispat yükünü düzenleyen hükmü (ÜGTDK 6 II), ispat yükü zarar görene ait olan şartları sayarken ürünün tehlikeli (Kanun'un tabiri ile: uygunsuz) olması şartına yer vermemiştir. Bu durum, doktrinde bazı yazarlar tarafından bilinçli susma olarak kabul edilmiştir.¹⁰⁶ Bu yazarlara göre, zarar görenin ürünün tehlikeli olduğunu iddia

¹⁰⁵ Aynı tanım, Uygunluk Değerlendirme Kuruluşları ve Onaylanmış Kuruluşlar Yönetmeliği'nin 4. maddesinin (1) bendinde ve CE İşareti Yönetmeliği'nin 4. maddesinin (i) bendinde de yer almaktadır.

¹⁰⁶ Çelt, “Ürün Sorumluluğunda,” 98; Polat, “Türk ve Avrupa Birliği,” 1016-1017 ve 1018. Bu görüş, tarihî yorum aracı ile desteklenebilir. Nitekim önceki yasama döneminde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan ve kadük kalan 1/934 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Tasarısı'nın 6. maddesinin 3. fıkrasına göre, “[i]malatçı veya ithalatçının sorumlu tutulabilmesi için, zarar gören tarafın ürünündeki uygunsuzluğu, uğradığı zararı ve uygunsuzluk ile zarar arasındaki nedensellik bağımlı ispat etmesi zorunludur.” Bu tasarıda uygunsuzluğu (tehlikeliliği) ispat yükü

etmesi (gerekli ve) yeterlidir.¹⁰⁷ Ürünün tehlikeli olmadığını ispat yükü imalatçı ve ithalatçıya aittir.

Bu makalede kabul edilen diğer görüşe göre ise, zarar gören ürünün tehlikeli olduğunu ispat yükü altındadır.¹⁰⁸ Piyasada bulunan bir ürünün zarara yol açması durumunda, zarar gören kişi zararı doğuran olaylar hakkında bilgi ve delil elde edebilme açısından imalatçıya ve ithalatçıya göre daha elverişli bir konumda bulunmaktadır. Bu nedenle, ürünün tehlikesini (ve tehlikelilik ile zarar arasındaki nedensellik bağı) ispat yükünün zarar görende olması uygundur.

Tehlikenin ispatı, ürünün olağan veya makul olarak öngörülebilir olağandışı kullanımı sırasında, kullanımına özgü olanı aşan bir risk taşıdığı ispatından ibarettir. Ürünü tehlikeli hâle getiren teknik sebebin zarar gören tarafından ispatı gerekli (ve birçok olayda mümkün) değildir. Ürünün olağan veya makul olarak öngörülebilecek olağandışı kullanımı sırasında zarara yol açtığı ispatı hâlinde, ürünün tehlikeli olduğuna dair bir fiilî karine kabul edilmelidir. Örnek olarak, elektrikli bir semaver çay hazırlamak ve onu sıcak tutmak için kullanılması sırasında yangın çıkarır ve zarar doğarsa, zarar gören kişi yangının semaverden kaynaklanmış olduğunu ispat yükü altındadır. Ancak zarar gören kişi, semaverin yangın çıkarmasına yol açan teknik sebebi (mesela termostatın bozuk olduğunu) iddia ve ispat yükü altında değildir. Bu durumda, imalatçı veya ithalatçı, sorumluluktan kurtulabilmek için semaverin yangına yol açmayacak şekilde tasarlanmış ve üretilmiş olduğunu ispat etmelidir.

ÜGTDK 5 II uyarınca, “[t]eknik düzenlemenin insan sağlığı ve güvenliği ile ilgili hükümlerine uygun ürün, aksi ispatlanana kadar güvenli kabul edilir”. Ayrıca Genel Ürün Güvenliği Yönetmeliği’ne göre, “[ü]rüne ilişkin bir teknik düzenlemenin bulunmadığı veya insan sağlığı ve güvenliğine ilişkin hükümler içermediği veya belirli risklere yahut risk kategorilerine ilişkin hükümler içermediği durumlarda, referans numaraları Avrupa Birliği Resmi Gazetesi’nde yayımlanan ürünün güvenliğine ilişkin Avrupa standartlarına karşılık gelen ulusal standartlara uygun ürün güvenli kabul edilir”

açıkça zarar görene yüklenmişti. Tasarının bu hükmünün sonraki yasama döneminde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan ve kanunlaşan 2/2537 sayılı kanun teklifinde değiştirilmiş olması, kanun koyucunun uygunsuzluğu (tehlikeliliği) ispat yükünü zarar görenin üzerinden aldığı yönünde yorum yapmaya elverişlidir.

¹⁰⁷ Çelt, “Ürün Sorumluluğunda,” 98. Ayrıca bkz. Polat, “Türk ve Avrupa Birliği,” 1019.

¹⁰⁸ Bu yönde Kanışlı, “Ürün Güvenliği,” 1422; Keser, *Ürün Sorumluluğu*, 154.

(GÜGY 5 V). Bu hükümlerde düzenlenen karineler, ürünlerin piyasaya arzını kolaylaştırmak için öngörülmüştür. Bütün ürünlerin piyasaya arz edilmeden önce güvenlikleri açısından en ince ayrıntısına kadar denetlenmesi mümkün değildir. Bu nedenle, teknik düzenlemelere veya teknik standartlara uygunluk bir güvenlik karinesi yaratmaktadır. Böylece ürünlerin piyasaya arzı büyük ölçüde kolaylaştırılmıştır. Ancak, güvenlik karineleri ürünlerin sadece piyasaya arzı aşamasında rol oynamalıdır.¹⁰⁹ Türk doktrininde aksi görüş hâkim olsa da,¹¹⁰ güvenlik karinesine dayalı olarak piyasaya arz edilmiş olan bir ürünün zarara yol açması durumunda, sorumlular bu karineye dayanamamalıdır.¹¹¹ Teknik düzenlemelere veya teknik standartlara uygun bir ürünün yine de güvenli olmadığını zarar gören tarafından ispatının beklenmesi zarar göreni aşırı bir yük altında bırakacak ve karinelere amaçlarının ötesinde bir sonuç bağlanması anlamına gelecektir.

Makalenin önceki kısımlarının aksine, burada ürün güvenliğine dair bir kuralın ürün sorumluluğuna etkisi sınırlanmaya çalışılmaktadır. Nitekim ÜGTDK 5 II hükmünün sadece ürün güvenliğine uygulanıp ürün sorumluluğuna etki etmemesi savunulmaktadır. Ürün sorumluluğunun önce ürünün güvenli olmaması (tehlikeli olması) şartına bağlanması,¹¹² sonra da ÜGTDK 5 II hükmünün ürün sorumluluğuna uygulanmamasını ilk bakışta çelişkili görünebilir. Yine de kanunun amacına uygun yorumu bu görüşün savunulmasını gerekli kılmaktadır. Kanun bir yandan ürünlerin piyasada bulundurulmasından önce oluşturulan güvenlik düzenlemelerinin ürünlerin piyasaya arzını ölçsüz olarak zorlaştırmamasını, öbür yandan da ürünlerin piyasaya arzı için öngörülen kolaylaştırılmış düzenlemeler nedeniyle piyasada bulundurulabilen tehlikeli ürünler tarafından verilen zararların tazminini temin etmeye çalışmaktadır. Bu şekilde kısmen farklı iki amacın güdülmesi, ÜGTDK 5 II hükmünün sadece ürün güvenliğine uygulanmasını, ürün sorumluluğuna ise etki etmemesini gerekli kılmaktadır. Bu yorum, kanunun sistematik yapısı ile de uyumsuz değildir. Zira ÜGTDK 5 hükmü, kenar başlığında belirtilmiş olduğu üzere sadece “[ü]rün güvenliği” konusunu düzenlerken ÜGTDK 6 hükmünde “[ü]rün sorumluluğu tazminatı” düzenlenmektedir.

¹⁰⁹ Polat, “Türk ve Avrupa Birliği,” 1017-1018.

¹¹⁰ Çelt, “Ürün Sorumluluğunda,” 99; Kanışlı, “Ürün Güvenliği,” 1445-1446; Keser, *Ürün Sorumluluğu*, 136 ve 154.

¹¹¹ Alman hukuku açısından benzer yönde Thomas Klindt, “ProdSG § 4,” içinde *Produktesicherheitsgesetz*, ed. Thomas Klindt (Münih: Verlag Beck, 2021), no. 30.

¹¹² Bkz. yukarıda III, C, 3.

Bu aşamada akla gelebilecek bir soru, ürün güvenliği ile ürün sorumluluğu arasındaki amaç farklılığının neden başka hükümlerin yorumunda dikkate alın(a)madığıdır. Kanun'un ortak kavramlara dayanması buna engel olmaktadır. Mesela Kanun'da açıkça tanımlanan ürün kavramının ürün güvenliğine dair hükümlerde bir yönde ürün sorumluluğuna dair hükümlerde ise başka bir yönde yorumlanmasını kanunun kavram yapısını ve sistemini bozmadan yapmak mümkün olmamaktadır. Halbuki bir karinenin belli bir alanda uygulanıp başka bir alanda uygulanmaması kanunun yapısını bozmamaktadır.

C. Tehlikelilik ile Zarar Arasındaki Nedensellik Bağını İspat Yükü

Kanun'un açık hükmüne göre, tehlikelilik ile zarar arasındaki nedensellik bağını ispat yükü zarar görene aittir (ÜGTDK 6 II). Nedensellik bağının ispatı, zarar gören için aşılması güç bir engel teşkil edebilmektedir. Bu nedenle, fiilî karinelere ile ispatın kolaylaştırılması ürün sorumluluğuna dair düzenlemelerin amacına uygun olur. Burada savunulan görüşe göre, ürünün olağan kullanımı veya makul olarak öngörülebilir olağandışı kullanımı sırasında zarar doğuran olaya sebep olması halinde, tehlikelilik ile zarar arasında nedensellik bağı olduğuna dair bir fiilî karine kabul edilmelidir.

VI. SONUÇ

ÜGTDK, ürün güvenliğine dair hükümler ile ürün sorumluluğuna dair hükümleri iç içe geçmiş şekilde ve özensizce düzenlemiştir. Bu nedenle, ürün sorumluluğuna dair hükümlerin ürün güvenliğine dair düzenlemeler dikkate alınarak yorumlanması gerekmektedir.

Ciddî yorum sorunları yaratan bir düzenleme “ürün” kavramının tanımıdır. Kanun'a göre ürün, “[h]er türlü madde, müstahzar veya eşyayı” ifade eder (ÜGTDK 3 [s]). Hükümün mehzazına göre yorumlanması gerekmektedir. Dolayısıyla, ürün kavramının tanımında kullanılan “madde” kavramı kimyasal madde olarak; “müstahzar” kavramı ise, kimyasal karışım ve çözeltiler olarak anlaşılmalıdır. Tanımda geçen “eşya” kelimesi ise, teknik anlamda eşya yerine “emtia” anlamında kullanılmaktadır. Sadece imalat süreci sonucunda üretilen mamuller ürün kavramına dahil sayılmalıdır. Kanun'un sorumlu kişiyi belirlerken “imalatçı” kavramını kullanması ve – büyük ölçüde – ürün güvenliğine dair düzenlemeler getirmesi, bu yorumu desteklemektedir.

ÜGTDK 6 II uyarınca ürün sorumluluğunun doğması için ürünün uygunsuz olması şarttır. Ancak ÜGTDK 21 II hükmü dikkate alınırca, “uygunsuzluk” kavramının kullanılması kanunun kendi içinde çelişkili olmasına yol açmaktadır. Bu nedenle, “uygunsuzluk” kavramının “güvenli olmama” veya “tehlikeli olma” kavramı ile ikamesi gereklidir. Kanunun sözünün aksine, güvenli olmama değerlendirilirken normal kullanım yanında makul olarak öngörülebilir normal olmayan kullanım hâlleri de dikkate alınmalıdır.

Zarar gören, ürünün tehlikeli olduğunu, zararı ve tehlikelilik ile zarar arasındaki nedensellik bağını ispat yükü altındadır. Ancak, ürünün normal veya makul olarak öngörülebilir normal dışı kullanımı sırasında zarara sebebiyet vermesi durumunda, tehlikelilik ve nedensellik bağı hakkında bir fiili karine kabul edilmelidir.

Ürünün teknik düzenlemelere ve teknik standartlara uygun imal edilmiş olması, Kanun’da sayılan kişilerin sorumlu olmasına engel değildir. Teknik düzenlemelere ve teknik standartlara uygunluk, ürün sorumluluğu düzenlemeleri açısından ürünün güvenli olduğuna dair bir karine dahi meydana getirmemektedir.

KAYNAKÇA

- Akçura Karaman, Tuba. *Üreticinin Ayıplı Ürünün Sebep Olduğu Zararlar Nedeniyle Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluğu*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2008.
- Al, Dursun. “7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Kapsamında Ürün Kavramı ve Üreticinin Sorumluluğu.” *Terazi Hukuk Dergisi* 11, no. 169 (Eylül 2020): 1802-1814.
- Atamer, Yeşim M. ve Gökçe Kurtulan Güner. “Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu ile İmalatçının Sorumluluğu Konusu Türk Hukuku Açısından Çözülmüş Müdür?” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 70, no. 2 (2021): 543-588.
- Aydos, Oğuz Sadık. *Ürün Sorumluluğu*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2009.
- Baş, Seda. “7223 Sayılı Kanun Kapsamında Ürün Sorumluluğu Kavramına Genel Bir Bakış.” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 13, no. 52 (Ekim 2022): 349-382.
- Brehm, Roland. *Berner Kommentar, Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen, Die Entstehung durch unerlaubte Handlungen*. Bern: Stämpfli Verlag, 2021.
- Brüggemeier, Gert. *International Encyclopedia of Laws, Tort Law, European Union*. Wolters Kluwer, 2018.
- Cabral, Tiago Sérgio. “Liability and artificial intelligence in the EU: Assessing the adequacy of the current Product Liability Directive.” *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 27, no. 5 (2020): 615-635.
- Çelt, Damla Özden. “Ürün Sorumluluğunda Yaşanan Güncel Gelişme: 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu.” *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7, no. 1 (Ocak 2021): 73-114.
- Çetiner, Bilgehan, Andreas Furrer ve Markus Müller-Chen. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.
- De Meeus, Charlotte. “The Product Liability Directive at the Age of the Digital Industrial Revolution: Fit for Innovation?” *Journal of European Consumer and Market Law* 8, no. 4 (2009): 149-154.
- Erlüle, Fulya. “Yapımcının Sorumluluğu.” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 14, no. 4 (2008): 303-340.
- Fairgrieve, Duncan ve Geraint Howells. “Rethinking Product Liability: A Missing Element in the European Commission's Third Review of the European Product Liability Directive.” *The Modern Law Review* 70, no. 6 (Kasım 2007): 962-978.
- Fairgrieve, Duncan, Geraint Howells ve Marcus Pilgersdorfer. “The Product Liability Directive: Time to get Soft?” *Journal of European Tort Law* 4, no. 1 (2013): 1-33.

- Falk, Alexander. "ProdSG § 2." İçinde *Nomos Kommentar, Produkthaftungs- und Produktsicherheitsrecht*, editörler Philipp Ehrling ve Jürgen Taeger. Baden-Baden: Nomos, 2022.
- Fellmann, Walter ve Andrea Kottmann, *Schweizerisches Haftpflichtrecht*, Cilt I: Allgemeiner Teil sowie Haftung aus Verschulden und Persönlichkeitsverletzung, gewöhnliche Kausalhaftungen des OR, ZGB und PrHG. Bern: Stämpfli Verlag, 2012.
- Gümüş, Mustafa Alper. *Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2021.
- Havutçu, Ayşe. *Türk Hukukunda Örtülü Bir Boşluk: Üreticinin Sorumluluğu*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2005.
- Heuser, Julia. "ProdSG § 2." İçinde *Nomos Kommentar, Produkthaftungs- und Produktsicherheitsrecht*, editörler Philipp Ehrling ve Jürgen Taeger. Baden-Baden: Nomos, 2022.
- İnceoğlu, M. Murat. "Ürün Sorumluluğunda Sorumlular." İçinde *Ürün Sorumluluğu*, editörler Yeşim M. Atamer ve Başak Baysal, 81-92. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022.
- Kanışlı, Erhan. "Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu (ÜGTDK) Uyarınca Üreticinin Sorumluluğu." *İstanbul Hukuk Mecmuası* 78, no. 3 (2020): 1413-1468.
- Kanışlı, Erhan. "Ürün Sorumluluğunda Zarar." İçinde *Ürün Sorumluluğu*, editörler Yeşim M. Atamer ve Başak Baysal, 173-238. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022.
- İlhan Kara. *İmalatçının Ürün Sorumluluğu*. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2021.
- Keser, Yıldırım. *Ürün Sorumluluğu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Kessler, Martin A. "Art. 58." İçinde *Basler Kommentar, Obligationenrecht I*, editörler Heinrich Honsell, Nedim Peter Vogt ve Wolfgang Wiegand. Basel: Helbing Lichtenhahn, 2015.
- Kıraç Adır, Esmâ. *Robotların Yol Açtığı Zararlardan Doğan Hukuki Sorumluluk*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2023.
- Kırca, Çiğdem. *Ürün Sorumluluğu*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2007.
- Klindt, Thomas. "ProdSG § 4." İçinde *Produktesicherheitsgesetz*, editör Thomas Klindt. Münih: C. H. Beck, 2021.
- Klindt, Thomas ve Carsten Schucht. "ProdSG § 2." İçinde *Produktesicherheitsgesetz*, editör Thomas Klindt. Münih: C. H. Beck, 2021.

- Kulaklı, Emrah. *Ürün Sorumluluğu ve Ayıp Kavramı*. İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2009.
- Machnikowski, Piotr. "Product Liability for Information products?: The CJEU Judgment in VI/KRONE -Verlag Gesellschaft mbH & Co KG, 10 June 2021 [C-65/20]." *European Review of Private Law* 30, no. 1 (2022): 191-200.
- Oftinger, Karl ve Emil W. Stark, *Schweizerisches Haftpflichtrecht*, Cilt II/1: Besonderer Teil, Verschuldenshaftung, gewöhnliche Kausalhaftungen, Haftung aus Gewässerverschmutzung, (Zürih: Schulthess, 1995).
- Oğuzer, Pelin. *Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Üreticinin Sorumluluktan Kurtuluş Sebepleri*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020.
- Oğuzer, Pelin ve Başak Baysal. "Ürün Güvenliği ve Ürün Sorumluluğu Ekseninde Sorumluluktan Kurtuluş Sebepleri." *İçinde Ürün Sorumluluğu*, editörler Yeşim M. Atamer ve Başak Baysal, 111-172. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022.
- Oğuzman, M. Kemal ve Nami Barlas. *Medenî Hukuk*. 25. Bası. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2019.
- Okur, Sinan. *Otonom Araçlarda Sözleşme Dışı Hukuki Sorumluluk*. Ankara: Adalet Yayınları, 2021.
- Oral, Tuğçe. "Kahramanmaraş Depremlerinin Yarattığı Zararların Gideriminde Alternatif Bir Öneri: Taşınmazların Verdiği Zararların Ürün Sorumluluğu Kapsamında Tazmini." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 72, no. 1 (2023): 121-142.
- Polat, Cemre. "Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Ürün Sorumluluğu." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 70, no. 4 (2021): 973-1041.
- Reich, Norbert. "Product Liability and Beyond: An Exercise in 'Gap-Filling'." *European Review of Private Law* 24, no. 3&4 (2016): 619-644.
- Reimann, Mathias. "Liability for Defective Products at the Beginning of the Twenty-First Century: Emergence of a Worldwide Standard." *American Journal of Comparative Law* 51, no. 4 (Güz 2003): 751-838.
- Reimann, Mathias. "Product Liability in a Global Context: the Hollow Victory of the European Model." *European Review of Private Law* 11, no. 2 (2003): 128-154.
- Rey, Heinz ve Isabelle Wildhaber, *Ausservertragliches Haftpflichtrecht*. Zürich/Basel/Cenevre: Schulthess Juristische Medien, 2018.
- Santos Silva, Marta, Duncan Fairgrieve, Piotr Machnikowski, Jean-Sébastien Borghetti, Anne L. M. Keirse, Pedro Del Olmo, Eleonora Rajneri, Christoph Schmon, Vibe Ulfbeck, Vera Vallone ve Robert Zech. "Relevance of Risk-benefit for Assessing Defectiveness of a Product: A Comparative Study of

Thirteen European Legal Systems.” *European Review of Private Law* 29, no. 1 (2021): 91-132.

Taschner, Hans Claudius. “Product liability: basic problems in a comparative law perspective.” İçinde *Product Liability in Comparative Perspective*, editör Dundan Fairgrieve, 155-166. New York: Cambridge University Press, 2005.

Tiryaki, Betül. “Avrupa Konseyi’nin 25.7.1985 Tarihli Direktifi’ne Göre Üreticinin Sorumluluğunun Şartları ve Tüketicinin Korunması Mevzuatı ile Mukayesesi.” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 55, no. 2 (2006): 239-248.

Türk Hukuk Lûgatı. Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1991.

Ünal, Akın ve Arif Kalkan. “Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğu Üzerine Olan ve Olması Gereken Hukuka Dair Genel Düşünceler.” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 11, no. 39 (Temmuz 2019): 45-82.

Van Boom, Willem H. “Statement from a Continental European Perspective.” İçinde *Product Liability, Fundamental Questions in a Comparative Perspective*, editörler Helmut Koziol, Michael D Green, Mark Lunney, Ken Oliphant ve Yang Lixin, 574-592. Berlin ve Boston: de Gruyter, 2017.

Van Dam, Cees. *European Tort Law*. New York: Oxford University Press, 2006.

Verheyen, Thomas. “Full Harmonization, Consumer Protection and Products Liability: A Fresh Reading of the Case Law of the ECJ.” *European Review of Private Law* 26, no. 1 (2018): 119-140.

Wagner, Gerhard. “Das neue Produktesicherheitsgesetz: Öffentlich-rechtliche Produktverantwortung und zivilrechtliche Folgen (Teil 1).” *Betriebsberater* 52, no. 49 (04.12.1997): 2489-2498.

Wagner, Gerhard. “ProdHaftG 1.” İçinde *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, Cilt VII: Schuldrecht, Besonderer Teil IV, editörler Franz Jürgen Säcker, Roland Rixecker, Hartmut Oetker ve Bettina Limpering. Münih: C. H. Beck, 2020.

Wagner, Gerhard. “ProdHaftG 3.” İçinde *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, Cilt VII: Schuldrecht, Besonderer Teil IV, editörler Franz Jürgen Säcker, Roland Rixecker, Hartmut Oetker ve Bettina Limpering. Münih: C. H. Beck, 2020.

Wagner, Gerhard. “Liability Rules for the Digital Age.” *Journal of European Tort Law* 13, no. 3 (2022): 191-243.

Wuyts, Daily. “The Product Liability Directive – More than two Decades of Defective Products in Europe.” *Journal of European Tort Law* 5, no. 1 (2014): 1-34.

